

LORD AVEBURY

ELS PLAERS DE LA VIDA

TRADUCCIÓ DE L'INGLÈS PER R. PATXOT I JUBERT

PRIMERA I SEGONA PART

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1906

CAPITOL VII

MUSICA

« La Musica es una llei moral. Ella dóna ànima a l'Univers, ales a l'enteniment, volada a l'imaginació, encís a la tristesa, alegria i vida a totes les coses. Ella es l'essença de l'ordre i mena a tot lo que es bo, just i bell, de lo qual ella es la forma invisible, si bé, no obstant, enlluernanta, apassionada i eternal.»

PLATÓ

EN un sentit, la Musica es molt més antiga que l'home, i d'ençà del mateix començament de l'humana existència, la veu fou una deü de melodia; emperò, respecte als instruments musicals, es probable que de primer vingué la percussió, després els instruments de vent, i, a la fi, els de cordes: de primer el Tabal, després la Flauta, i en terç lloc la Lira. Am tot, l'història primitiva de la Musica es, malhauradament, envolquellada dintre molta de foscuria. L'usatge de les lletres pre-

cedí de molt l'invenció de les notes, i en aital materia la tradició ns pot dir ben poca cosa.

La competència entre Marsyas i Apolló alguns suposen que tipifica la lluita entre la Flauta i la Lira, Marsyas representant la flauta arcaica, Apolló el campió de la Lira. No cal dir que la darrera fou victoriosa: deixa anar lliurement la veu i el so

«De la Musica, que es nada del respir humà, va més de dret a l'ànima que no pas cap acord que pugui fer la mà tota sola.»¹

Mites diversos s'han imaginats pera explicar l'origen de la Musica. Una tradició grega era tocant les cigales, que suposava foren sers humans en un món abans de les Muses; que quan les Muses vingueren, essent extasiades de delit, «elles cantaren i cantaren, oblidant-se de menjar, fins que moriren de fam per amor de la canturia. I elles trameten al cel el missatge d'aquells qui les honoren a la terra».²

Els comentadors i els escriptors antics ens diuen que En Pythagores, «un dia que s'estava meditant sobre la falla d'una regla pera guiar l'oir, analoga a la que havia estada usada pera ajudar els altres sentits, s'escaigué a passar vora l'obrador d'un ferrer, i, observant que ls martells, que eren en nombre de quatre, sonaven molt harmoniosament, va fer-los pesar i trobà que eren en la proporció de sis,

1) Morris. 2) Plató.

vuit, nou i dotze. Basant-se en això, ell sospengué quatre fils d'igual llargaria i gruixaria, etc.; a cada un d'ells respectivament va lligar pesos en les proporcions abans esmentades i trobà que feien els mateixos sons dels martells, això es, la quarta, la quinta i l'octava del to més baix».¹ Sia d'això lo que s vulla, semblaria que la lira de primer no més tenia quatre cordes; se diu que Terpander n'hi afegí tres més, i subsegüentment n'hi fou posada una vuitava.

Els Xinescs anomenaren les notes amb paraules o les inicials llurs. La més baixa s deia «Koung», o l'Emperador, com essent el Fonament sobre l qual tot s'aguantava; la segona era Tschang, el Primer Ministre; la tercera, el Subjecte; la quarta, els Afers Publics; la quinta, l'Espill del Cel². Els grecs també tenien un nom pera cada nota, però malhauradament nosaltres no tenim especimens de musica grega o romana, ni adhuc de la musica cristiana primitiva. Les anomenades notes gregorianes no foren pas inventades fins siscents anys després de la mort de Gregori. El monastir de Sant Gall posseeix una copia de l'*Antifonari* de Gregori, fet vers l'any 780 per un corista qui fou enviat de Roma a Carlemany, pera reformar la musica del Nord, i en aquest les notes són indicades per «pneumes», de les quals les nostres notes eixiren

1) Crowest. 2) Rowbothan: *History of Music*.

gradualment, i al començament arranjades seguint una ratlla, a la qual d'altres foren afegides a poc a poc. Emperò jo no tinc pas d'allargar aquest assumpte interessant.

En materia de musica, els Anglesos certament mereixen bé del món. Fins tant enrera com l'any 1185, Giraldus Cambrensis, bisbe de Sant David's, diu: «Els Britons no canten pas les llurs tonades a l'unisò, com els habitants d'altres terres, sinó en parts diferents. De manera que quan una colla de cantaires s'apleguen pera cantar, segons usança d'aquesta terra, s'ouen tantes de parts diferents com cantaires hi han».¹

La més antiga peça de musica que s coneix a varies veus es una cançó anglesa pera quatre homes, *Summer is i-comen in*, que es considerada al menys tant primitiva com de 1240 i ara es en el Museu Britanic.

L'embaixador venecià del temps de Henry VIII digué de la nostra musica anglesa d'iglesia: «La missa fou cantada pels coristes de Sa Majestat, les veus dels quals són més celestials que no pas humanes. Ells no cantaren pas com homes, sinó com angels».

El Dr. Burnell diu que En Purcell era «tant orgull d'un anglès en musica, com En Shakespeare en les produccions de l'escenari, En Milton en la poesia epica, En Locke en la metafisica o Sir Isaac Newton en la filosofia i

1) Wakefield.

les matemàtiques»; i, no obstant, la música d'En Purcell ara ns es malhauradament ben poc coneguda; com diu Macfarren, «am grossa perdua pera nosaltres».

En Purcell morí jove i sobre la seva tomba hi ha aquest bell epitafi:

«Ací jau N'Enric Purcell, qui deixà aquesta vida i se n'es anat an aquell lloc benhaurat on solament la seva harmonia pot ser excedida.»

Els autors de part de la música més pla-cívola, i adhuc en alguns casos la de temps comparativament recents, ens són desconeguts. Tal es el cas per exemple, am l'exquísida cançó *Drink to me only with thine eyes*, les paraules de la qual foren preses d'En Philostratus per Johnson, i que es estada considerada com la més bella de totes les «cançons populars».

La música de *God save the Queen* es estada adoptada en més de mitja dotzena d'altres països, i, no obstant, el seu autor es dubtós, atribuint-lo alguns al Dr. John Bull i d'altres an En Carey. Sembla que fou cantada per primera volta en una taverna de Cornhill.

Tant la música com les paraules de *O Death, rock me to sleep* se diu que són d'Ana Boleyn; *Stay, Corydon* i *Sweet Honeysucking Bees*, d'En Wildye, «el primer dels escriptors de madrigals»; *Rule Britannia* fou composta per N'Arne, i originariament formava part de la seva *Masque of Alfred*, represen-

tada per primera volta l 1740 a Cliefden, vora Maidenhead. També devem a N'Arne la musica de *Where the Bee sucks, there lurk I. The Vicar of Bray* es posat amb una tonada de primer coneguda com *A Country Garden. Come unto these yellow sands* la devem an En Purcell; *Sigh no more, Ladies*, an En Stevens; *Home Sweet Home*, an En Bishop.

Hi ha una curiosa melangia en la nostra musica nacional, que generalment es en clau menor. Això mateix es aplicable a la musica de les races selvatges en general. A més, apar que elles no tenen pas cançons d'amor.

N'Herodot ens diu que, durant tot el temps que fou a Egipte, solament oí una cançó, i que aquesta era trista. Igual fou la meva experiencia. Cert caient vers la melangia sembla verament inherenta a la musica, i Jessica no es pas sola en el sentiment:

«Jo mai som alegre quan sento musica dolça».

Les histories de la musica contenen moltes d'anecdotes curioses respecte les circumstancies en que diferents obres són estades composades.

En Rossini ns conta que escrigué l'obertura de *La Gazza Ladra* l mateix dia de la primera representació, en el galliner de La Scala, ont havia estat tancat per l'empresari baix la guarda de quatre tramoiistes, qui tiraven el text an els copistes de troç en troç per la

finestra, a mida que anava composant-se. Se diu que En Tartini composà en un somni *Il trillo del Diavolo*, que es considerat la seva mellor obra. En Rossini, parlant del choral en *G. minor* del seu *Dal tuo stellato soglio*, ens diu: «Mentre jo escrivia l choral en *G. minor*, tot-d'una vaig ficar la ploma dintre una ampolla de medecina en comptes del tinter. Vaig fer un gargot, i, al secar-lo am la sorra, prengué la forma d'un natural, que tot seguit me donà idea de l'efecte que faria l cambi de *G. minor* a *G. major*, i an aquest gargot se deu tot l'efecte, si cap n'hi ha». Emperò no cal pas dir que això són casos excepcionals.

Hi ha d'altres formes de musica que, si bé estrictament no poden pas pretendre aquest nom, són capaces, no obstant, de fer intens plaer. Pera lo sportsman, quina musica pot excedir la dels mateixos goços? El grallejar de les cornelles sovint ha estat esmentat com un sò que no té pas bellesa propria i que, no obstant, es delitós per mor de les seves associacions d'idees.

De totes maneres, hi ha una veritable Musica de la Natura, —la canturia de l'aucellada, el xiuxejat de les fulles, les rimes de l'aigua sobre una platja sorrenca, la complanta del vent o de la mar.

També hi hagué una antiga impressió de que ls cossos celests feien musica, així com llum: la Musica de les Esferes es proverbial.

«No hi ha ni la més petita orba que tu esguardis,
que en el seu moviment no canti com un angel,
fent suau choral amb els querubins d'ulls juvenívols;
aital harmonia es en els immortals esperits;
però mentre aquesta fangosa vestidura de decaïment
la clou grollerament, nosaltres no la podem pas oir».¹

La Musica sovint apar talment com si escassament pertanyés an aquest univers material, sinó que fos

«Una tonada
d'algun món llunyadà del nostre,
on la musica i el clar de lluna i el sentiment són un».²

Hi ha musica en el parlar, així com en la cançó. No pas merament en la veu d'aquells que estimem i en l'encís de recordances, sinó en l'actual melodia; com diu En Milton,

«L'Angel callà, i a l'orella d'Adam
tant encisadora restà la seva veu, que una estona
li semblà que encar parlava, i quiet, sèns moure-s, seguí
[escoltant».

Es notable que no s tinga pas més compte am la veu en la conversa així com en el cantar, perquè

«Quin plet, per terbol i corromput que sia,
si sel composa amb una veu graciosa,
no obscureix la mostra del mal?»

Com a regla general pot esser ver que

«L'home qui no té Musica a dintre seu,
ni s commou d'acord am dolces tonades,
es capaç de traició, estratagema i furt»³;

1) Shakespeare. 2) Swinburne. 3) Shakespeare.

emperò hi ha algunes excepcions notables. Al Dr. Johnson la musica no li agradava gens. Una vegada, sentint a dir que la musica era molt dificil, expressà la seva recança de que no fos impossible.

Els Poetes, com se podia esperar, han cantat lo més dolçament en lloança de les cançons. A més, ells ho han fet precisament desde ls més oposats punts de vista.

En Milton ho invoca com una voluptat:

«I sempre contra ls neguits rosegadors
 envolqueu-me am tendres cançons Lydianes;
 que am versos immortals sien maridades,
 aitals que puguen traspassar l'esperit
 am les notes de variades tirades
 sostenint-se ben lligades de dolçor;
 am compte juguiner i traçut terbolí,
 la veu fonent-se entre refilets perdedors;
 destorlligant totes les cadenes que nusen
 l'anima amagada de l'harmonia.»

A voltes es esmentada com una temptació:
 així ho diu En Spenser de Phaedria:

«I ella, més dolça que cap auell en el brancatge,
 volia sovint entre ells fer-hi la seva part,
 i (com bé prou podia) assajava d'acoblar
 llur musica nadiua a l'art seva habilidosa.»

O bé com un element de felicitat pura:

«Hi ha en les ànimes una simpatia amb els sons;
 i quan l'esperit es sobtat, l'oír se complau
 en cançons que s fonen marcial, greus, joioses;
 a dintre nostre es tocada alguna corda
 a l'unissò am lo que oim, i el cor respon.
 Que suau la musica del cloquer de poble,
 arribant a la nostra orella de tant en tant
 am dolça cadença, ara apagant-se del tot,

trillejant fort altra volta i més encara sonora i clara, quan ve la ventada»¹.

Com movent el cor humà:

«L'ànima de la musica somnieja arracerada, fins que la desperta i encén l'evocació del mestre; i els cors qui senten — toqueu-los com cal — i vessaran un miler de melodies, abans mai escoltades»².

Com una educació:

«Allà jo hi he enviat llibres i musica i tots, els instruments am que ls esperits superiors criden el Pervindre fora del breçol seu, i fan sortir de la seva fossa l Passat, i allarguen el Present am joia i pensaments que dormen, emperò no poden pas finir, plegats dintre la llur mateixa Eternitat.»³

Com una ajuda pera la religió:

«Així com pel poder dels lais sagrats les esferes se començaren de moure, i cantaren la lloança del gran Criador a tots els benhaurats dessobre, també, quan l' hora darrera i temerosa, aquesta pompa engrunant-se engolirà, la trompeta s'ourà enlaire, els morts viuran, els vius moriran, i la musica desafinarà l'espai.»⁴

O també:

«Sentiu com decau! I ara fuig esmunyint-se com ressò llunyà de campanes esvaint-se sobre la quietor del llac a la vesprada. I ara es més fort, com quan la colla, aplegada, llur choral d'absoltes am veus fluentes teixeix, ont el ressò que clou tota la tonada sobre l sostre del vell monastir reflueix.

1) Cowper. 2) Rogers. 3) Shelley. 4) Dryden.

I amunt m'ennarta! El meu esperit s'encela,
 i enllà de l'espai deixa ls estels enrrera.
 Oh! Angels me porten vers ribes benhaurades,
 i l'aire voleiant omplen cançons gaies.
 Adéu! Terra miserable, l'ànima meva es deslliurada!»

El poder de la musica pera somoure ls sentiments de l'Home mai ha estat tant saviament retratat com per En Dryden en el seu *The Feast of Alexander*, si bé les circumstancies del cas excloïen cap referença a l'influencia de la Musica en els seus aspectes més nobles.

Els Poetes sempre han atribuït a la Musica, — i qui voldria negar-ho?, — un poder adhuc sobre les forces inanimades de la Natura. En Shakespeare explica ls estels fugents per l'atracció de la Musica:

«La mar ruda s'amorosí am la cançó d'ella,
 i certs estels se capbuçaren follament de llurs esferes
 pera sentir la musica de la Sirena.»

Els prosadors també són estats inspirats per la Musica a la llur major eloqüencia. «La Musica — diu En Plató — es una llei moral. Ella dóna ànima a l'Univers, ales a l'entement, volada a l'imaginació, encís a la tristesa, alegrança i vida a totes les coses. Ella es l'essencia de l'ordre i mena a tot lo que es bo, just i bell, de lo qual ella es la forma invisible, si bé, no obstant, enlluernanta, apassionada i eternal». «La Musica — digué En Luther — es un gentil i gloriós do de Déu. Per res del món jo renunciaria a la meva humil participació de la musica». «La Musica — digué En Halevy

— es una art que Déu ens ha donada, en la qual les veus de totes les nacions poden unir les llurs pregaries en un ritme harmoniós.» O bé d'En Carlyle: «La Musica es una mena de parlar inarticulat, insondable, que ns porta al caire de l'infinít i a estones ens hi deixa guaitar».

Deixeu-me també esmentar En Helmholtz, un dels més profons exposadors de la ciencia moderna. «Igualment que en l'Occeà onejant, aquest moviment repetit ritmicament, i no obstant sempre variat, rebla la nostra atenció i sens emporta rabent. Emperò mentre a mar solament són a l'obra cegues forces fisiques, — i d'ací ve que l'impressió final, a l'esperit de l'observador, no es res més que solitud, — en una obra d'art musical el moviment segueix l'adollament de les emocions personals de l'artista. Ara lliscant gentilment, ara saltironant graciosament, ara violentment sobtat, penetrat o bregant treballlosament am l'expressió natural de la passió, la corrent del so, am vivacitat primitiva, porta a dintre l'ànima de l'oidor inconcebudes modulacions que l'artista ha sentides de sí mateix, i, finalment, l'enlaira an aquell repòs de bellesa pera sempre més duradera, de la qual Déu sols ha permès a ben pocs dels seus electes afavorits que n siguessin els pregoners.»

«No més hi ha set notes a l'escala; feu-ne catorze, — diu En Newman, — i, no obstant, quin ormeig més magre pera una empresa

tant vasta! Quina ciencia n treu tant de tant poca cosa? Am quins elements tant pobres crea l seu nou món, algun gran mestre d'ellal! Direm que tota aquesta exuberanta inventiva es una mera ingenuitat o trampa d'art, com algun joc de moda del dia, sense realitat, sense significança? Es possible que l'evolució inestroncable i la disposició de notes, tant rica si bé tant senzilla, tant intrincada si bé tant regulada, tant diversa i, no obstant, tant majestuosa, sigués un mer so, que sen va i pretereix? Que pot ser que aquells misteriosos arrancs del cor, i afinades emocions, i extranyes cobejances de no sabem què, i esfereidores impressions de no sabem aon, sien obrats en nosaltres per lo que es insubstancial, i ve i sen va, i comença i acaba en sí mateix? No es pas així; no ho pot pas ser. No: ells se són escapats d'alguna esfera superior; ells són els davassalls de l'eternal harmonia en el medi del so creat; ells són els ecos que venen de la nostra Llar; ells són la veu dels Angels, o el Magnificat del Sants, o les lleis viventes de la Divinal Governança, o els Atributs Divins; quelcom són ells, a més d'ells mateixos, que nosaltres no podem pas compassar, que nosaltres no podem pas articular, si bé un home mortal, pot-ser no altrament distingit sobre ls seus companys, té l do d'evocar-los».

La Poesia i la Musica s'uneixen en la cançó. D'ençà dels temps més primitius el cantar ha estat el dolç company del treball. La ruda

cançó del terramaner sura sobre l'aigua, el pastor canta damunt del toçal, la munyidora en l'establia, el llaurador en el camp. Cada ofici, cada ocupació, cada acte i escena de la vida, de temps ha tinguda la seva musica especial. La núvia anà al seu maridatge, el treballador al seu treball, el vell al seu darrer llarg repòs, cadascú am musica apropiada i immemorial.

La Musica es estada descrita, de veritat, com la mare de la simpatia, la donzella de la Religió, i mai farà tot el seu efecte, com digué l'emperador Carles VII an En Farinelli, a menys que pretengui, no solament encisar l'orella, sinó ensems tocar el cor.

N'hi ha molts qui consideren que, al present, la nostra vida es peculiarment prosaica i mercenaria. Jo dubto molt de que així sia; emperò, si ho fòs, la nostra necessitat de Musica seria tant més imperativa.

Malgrat lo molt que la Musica ja ha fet per l'home, nosaltres podem esperar-ne adhuc més en el pervindre.

Ella es una joia pera tot-hom. Pera apreciar la Ciencia o l'Art se requereix certa preparació, i no hi ha dubte que l'orella cultivada apreciarà més i més les belleses de la Musica; emperò si bé hi ha individus excepcionals, i adhuc races quasi mancades d'estimació per la Musica, no obstant, són rars sortosament.

De totes maneres la bona musica no implica pas necessàriament cap despesa conside-

nable; adhuc ara no es pas un mer luxe dels rics, i podem tenir fiança de que, a mida que passi temps, devindrà més i més el conhort i el solaç dels pobres.

CAPITOL VIII

LES BELLESES DE LA NATURA

«Parla a la Terra i ella t'ensenyarà.»

JOB

«I aquesta vida nostra, exempta de public seguiment, troba llengües en els arbres, llibres en els rierols corrents, sermons en les pedres, i el bé per tot arreu.»

SHAKESPEARE

SENS diu en el primer capítol del *Genesis* que a l'acabament del sisè dia «Déu vegé totes les coses que ell havia fetes i contemplà que estaven molt bé». No pas merament bé, sinó molt bé. I, malgrat això, que pocs de nosaltres apreciem el món bell en que vivim!

Encara que solament incidentalment, en capítols precedents jo m som referit a les bel·leses de la Natura; emperò qualsevol intent, per imperfecte que sia, de dibuixar les mercès de la vida, ha de contenir alguna referència

especial an aquest món joliu en sí, que ls Grecs escaientment anomenaren *καλμος* — bellesa.

En Hamerton, en la seva obra encisadora sobre l *Landscape*, diu: «Jo crec que hi han quatre sensacions novelles pera les quals mai cap descripció ns prepara adequadament: la primera vegada que s veu la mar, la primera jornada en el desert, el veure rajar lava fosa i una caminada sobre una gran glacera. En cada cas, nosaltres sentim que la cosa extranya es pura natura, tant natura com una familiar maresma anglesa, i, no obstant, tant extraordinaria com si fossim en una altra planeta». Emperò jo m penso que costaria menys d'enumerar les Meravelles de la Natura per les quals les descripcions ens poden preparar, que no pas aquelles que s'escauen del tot enllà del poder del llenguatge.

Molts de nosaltres, no obstant, caminem pel món com fantasmes, com si nosaltres hi fossim a dintre, emperò no n fossim pas. Tenim «ulls i no hi veiem, orelles i no oim». Guaitar es molt menys facil que passar per alt, i es un gran do l poder veure lo que nosaltres veiem. En Ruskin sosté que «la cosa més gran que l'esperit humà fa en aquest món es veure quelcom i dir lo que vegé d'una manera clara». Jo no suposo pas que ls seus ulls són mellors que ls nostres, emperò quantes de coses més veu amb ells!

Primer tenim de guaitar abans que poguem esperansar de veure. «Per l'esguard atent, —

diu N'Emerson, — cada moment de l'any té la seva propria bellesa; i en el mateix camp, a cada hora, contempla un quadro que mai havia estat vist abans, i mai se tornarà a veure. Els celatges cambien a cada moment i reflecten els foscants llurs sobre les planuries de sota.»

L'amor de la Natura es un gran do, i si s'congela o s'anienta, el caracter escassament pot mancar de ressentir-se d'aital perdua. Jo no diré pas que una persona qui no estima la Natura sia necessariament dolenta, o que una qui l'estima sia bona necessariament; emperò pera molts d'enteniments es una gran ajuda. N'hi ha molts, com diu Miss Cobbe, qui entren al Temple per la porta anomenada Bellesa.

Séns dubte hi ha persones a les quals cap de les meravelles de la Natura; ni les glories del sól ixent o del sól ponent-se; ni l'espectacle magnífic de l'occeà sense fites, tant gran a voltes en la seva tranquil·litat rublerta de pau, d'altres tant majestuós en la seva poderosa força; ni les forests agitades pel torb o viventes amb el cantar de l'aucellada; ni les glaceres ni les montanyes; — séns dubte hi ha persones a les quals no poden commoure cap d'aquells espectacles magnífics, persones per les quals «totes les glories del cel i de la terra poden desplegar-se en successió diària sense tocar els llurs cors o elevar els llurs enteniments»¹.

1) Beattie.

Aitals persones verament són de playyer. Emperò, sortosament, ells són excepcions. Si encara cap de nosaltres no podem pas apreciar plenament les belleses de la Natura, ja comencem de fer-ho més i més.

Pera molts de nosaltres el començament de l'estiu té un encís especial. La vida mateixa es una voluptat. L'aire es ple de sentors i remors i solei, de cants d'aucells i de brunziment d'insectes; les prades lluen am la flor dels botons d'or; gaire bé apar com si un hom pogués veure l'herba com creix i les poncelles com s'obren; les abelles bordonen de joia veritable i l'aire es curull d'un miler de flaires, per damunt de totes pot-ser la del fenc dallat de fresc.

L'exquisida bellesa i el delit d'una bona diada d'estiu a la campanya, pot-ser mai es estada descrita més verament, i, per tant, més bellament, que per En Jefferies, en el seu *Pageant of Summer*. «Jo m'atardo—diu ell—per entremitg de l'herba llarga, el luxe de fullam i la cançó de l'aire mateix. M'apar com si jo pogués sentir tota la roentor de vida que dona l'assoleiament i que l vent de mig-jorn crida a l'esser. L'herba arreu, el fullatge inacabable, la força immensa del roure que s'aixampla, la joia sense tara del pinçà i de la merla: de totes aqueixes coses jo n rebo quelcom... En la melodia de la merla hi ha una nota del meu esser; en la dança de l'ombra de les fulles, l'embull que s forma es pera mi, encara que l

moviment sia llur; les flors, amb un miler de carones, han recullerts els petons del matí. Sentint amb ells, jo rebo una part, al menys, de la llur plenesa de vida. Mai ne podria tenir prou; mai hi sojornaria prou... Les hores que l'intelligència es absorbida per la bellesa són les úniques hores que nosaltres realment vivim, de manera que com més podem roman-dre entre aqueixes coses, tant més n'arran-quem del Temps inevitable... Aqueixes són les úniques hores que no són mai esmerçades, aqueixes hores que absorbeixen l'anima i l'om-plen de bellesa. Això es vida real i tot lo altre es mera ilusió, o mera suportança. Esser bella i esser calma, sense temença mental, es l'ideal de la Natura. Si jo no puc assolir-ho, al menys ho puc pensar.»

No obstant, jo no dec extendre-m sobre l contrast i la varietat de les estacions, cada una amb el seu encís i interès especials quan

«Les filles de l'any
dancen a la llum i moren a l'ombra.»¹

Els nostres compatricis obtenen molt de plaer del regne animal, caçant, tirant i pes-cant, procurant-se així aire pur i exercici, i essent menats a paisatges molt bells i variats. Malgrat això, abans de gaire s reconeixerà que, adhuc desde un punt de vista purament egoïsta, el matar animals no es pas la manera

1) Tennyson.

d'obtenir-ne la major gaubança. Que n fóra més d'interessanta cada passejada per la montanya si l'Home tant sols tractés els altres animals am bonesa, de manera que sens poguessin acostar sense por i nosaltres poguessim tenir el plaer constant de sotjar les llurs maneres atractivoles. El llur origen i historia, estructura i habits, sentits i inteligencia, ofereixen un camp inacabable d'interès i de meravella.

La riquesa de vida es astoradora. Qualsevol qui s'assegui quietament sobre l'herba i guaiti una mica, certament serà sorprès del nombre i la varietat de sers vivents, cadascú amb una historia especial propria, cadascú presentant problemes interminables del major interès.

«Si verament el teu cor fos dreturer, aleshores cada criatura fóra per tu un espill de vida i un llibre de santa doctrina.»¹

L'estudi de l'història natural té l'especial aventatge que ns porta a la campanya i a l'aire lliure.

No pas que les ciutats no sien belles també. Elles formiguegen d'interès humà i de recordances historiqués.

En Wordsworth era un intens aimador de la Natura. No obstant, no ns diu, en ratlles que apreciarà tot habitant de Londres, que ell no coneixia pas res en la natura de més

1) Kempis.

bonic, ni cap calma més pregona, que la ciutat de Londres a trenc d'auba?

«La terra no té pas res pera ensenyar de més bonic; pobre d'esperit fóra aquell qui no se sabés adonar d'espectacle tant atraient en la seva majestat. Aquesta Ciutat ara sí que porta, com un vestit, la bellesa de la matinada; silenciosos, nus, vaixells, torres, cupoles, teatres i temples, romanen esplaiant-se enllà fins a la campanya i amunt vers el cel; tots asserenats i espurnejants en l'aire sense fum. [ment No hi hagué pas mai cap sòl que caminés més bella en sa primera esplendor, per la vall, turó o roquer; mai vegí jo, ni mai he sentit, tant pregon callament. El riu s'escola lliscant, tot seguint el seu dolç voler. Oh! Bon Déu! Adhuc les cases semblen adormides, i tot aquell cor potent guaitau com roman quiet.»

En Milton també descrigué Londres com un

«Hostatge massa sortós;
no hi ha boniquesa,
en tota la Terra,
de que no sies abundós.»

Alguns dels nostres carrers són veritables ratlles de boniquesa; emperò, de totes maneres, després d'haver estat algun temps en una gran ciutat, un hom sent anyorança de la campanya:

«La menuda floreta de la vall,
la nota més lleu que infla la ventada,
els celatges, l'aire i el sol usual,
per ell són com un Paradís que s bada.»¹

Ací En Gray posa justament les flors en el primer lloc, perquè quan en qualsevulla gran

1) Gray.

ciutat nosaltres pensem am la campanya, les mateixes flors semblen suggerir-se de primer.

« Les flors — diu En Ruskin — semblen destinades pera l solaç de l'humanitat en general. Les criatures les estimen; la gent quieta, de cor tendre i acontentada, les estimen tal com van creixent; la gent luxuosa i desordenada ne gaudeixen quan són cullertes. Elles són el tresor del jardiner, i en la ciutat apilonada marquen, com amb un trocet trencat de l'arc-del-cel, les finestres dels treballadors en els cors dels quals reposa l pacte de pau. » Emperò en el carrer acorruat, o adhuc en els jardins de debò, les flors sempre semblen, al menys a mi, com si cobegessin la llibertat dels boscos i els camps, ont elles poden viure i créixer de grat.

Hi ha flors quasi bé pera totes les estacions i tots els indrets. Flors pera la primavera, pera l'estiu i pera la darrevera, mentre adhuc al bell pic de l'hivern alguna s deixa veure d'ací i d'allà. Flors hi ha dels camps i de bosc i de margenada, de vora mar i de riba de llac, de caient de montanya amunt fins al mateix caire de la neu eterna.

I quina varietat infinida elles presenten!

« Jonquilles,
que vénen abans no gosa l'aureneta,
prenen la davantera al Març am bellesa;
violetes de color fosc, encar més dolces
que dels ulls de Juno les parpelles belles
o l'halè de Cytherea; esblanqueides
primaveres qui moren sense maridar,

abans que puguin esguardar Phœbus brillant
 am tota la seva força, una malaltia
 que es d'allò més incidenta a les donzelles;
 primules atrevides i fritillaries;
 lliris de tota llei, la flor de lis entre ells.»¹

No es pas que sien solament delits pera l'ull: elles són rublertes de misteri i de suggestions. Gaire bé semblen com princeses encantades esperant algun príncep deslliurador. En Wordsworth ens diu que

«Pera mi la més humil floreta que s bada pot donar
 pensaments que sovint són massa fondos pera fer plo-
 [rar]».

A més, cada color, cada varietat de forma, té algun proposit i alguna explicació.

I, no obstant, jolives com són les flors, les fulles augmenten encara més la bellesa de la Natura. A les nostres latituts del nord, els arbres rarament tenen flors grosses; i si bé, naturalment, hi ha notables excepcions, tals com el castanyer-bort, no obstant, adhuc en aquests casos, les flors no més viuen pocs dies, mentre que les fulles duren mesos enters.

Verament, cada arbre de per sí es un quadro: el roure nuós i arrugat, el simbol i la font de nostra marina, consagrat a la memoria dels Druides, el tipu de força, el sobirà dels arbres britanics; el Castanyer, am son bell fullam lluent, punxagut i d'un ric verd, la seva fruita deliciosa, i a la durabilitat del

¹⁾ Shakespeare.

qual nosaltres devem el gran i historic sostre de Westminster Hall.

El Bedoll es la reina dels arbres, amb el seu fullatge plomós, escassament visible a la primavera, emperò que s torna daurat a la darrevera; els branquinyols pendulejants tenyits de porpra, i les vergelles d'argent tant brillantment clapejades de blanc i negre.

L'Olm forma grans masses de fullam que devé d'un bell groc daurat a la darrevera; i el Pollancre negre, am les seves fulles penduloses, remorejantes i tremoloses a cada halejada de vent, torreja per dessorre la major part dels altres arbres forestals nostres.

El Faig anima la campanya amb el seu verd tendre a la primavera, ric verd a l'estiu i opulent color d'or i ataronjat a la darrevera, esplaiat, en gracioses tiges grises; i a més té tanta riquesa de fullam que, com ho veieu a la tardor, n'hi ha prou no solament pera vestir tot l'arbre, sinó pera encatifar l'herbei de sota.

Si l Faig deu molt al seu frevol brancam gris, encara es més bell el vermellós carmesí dels Pins escocians, amb aquell contrast encisador del ric verd de les fulles, que més aviat els descobreixen que no pas els amaguen; i, am les verdes piramides dels Abets, ells mantenen calents els boscos a l'hivern.

Tampoc puc passar per alt els arbres més petits: el Teix, amb el seu espès fullam verd; el Viburnum de bosc, que a la darrevera encén

els boscatges am lluentes tabelles transparentes i fulles multicolors; les Carbacines, les Roses de pastor, la Vidalba, i moltes d'altres plantes, adhuc pot-ser més humils, i, no obstant, càscuna amb alguna exquisida bellesa i gracia propries, de manera que tots nosaltres a voltes devem haver sentit els nostres cors sobreixint d'alegrança i gratitut, com si la boscuria fos plena de musica, com si

« els boscos fossin talment curulls de canturia que no hi capigués el sentiment del mal »¹.

En conjunt, no hi ha pas dubte que les terres emboscades són menys belles a l'hivern. De totes maneres, adhuc aleshores, el delicat perfil de les branques, que no s pot veure tant bé quan són vestides de fulles, té una bellesa especial que li es característica; mentre que, ara i adés, la gebra o la neu se posen com argent sobre cada branca i cada brot, il·luminant la forest com per art d'encantament en preparació d'algun festival de fades.

Jo comparteixo, amb En Jefferies, que «de dia o de nit, a l'estiu o a l'hivern, dessota ls arbres, el cor se sent més aprop d'aquella fon-daria de vida que l cel llunyà significa. El repòs de l'esperit, que solament se troba en la bellesa ideal i pura, ve allà perquè la distancia sembla a l'encalç de la pensa».

L'efecte general del bosc, a les regions

1) Tennyson.

tropicals, té de ser molt diferent de la dels de les nostres latituts. En Kingsley ho descriu com de defallior, de confusió, d'esverament, gaire bé de terror. Les soques són molt altes i dretes, aixecant-se a gran alçaria sense cap branca, de manera que l bosc de primer apar comparativament obert. A les forests brazilianes, per exemple, els arbres lluiten per amunt, i el fullam forma un seguit cobricel, pot-ser a un centenar de peus dessobre l cap. Ací, verament, cap a dalt en l'aire es la vida real de la boscuria. Tot sembla enfilarse vers la llum. Els quadrupeds s'enfilen, els aucells s'enfilen, els reptils s'enfilen, i la varietat de plantes que s'enfilen es molt més gran de lo que som avesats a les nostres terres.

Moltes de nacions selvatges adoren els arbres, i jo penso realment que l meu primer sentiment fóra de delit i d'interès, més aviat que d'extranyesa, si algun jorn, quan soc sol a bosc, un dels arbres sem posés a parlar. Adhuc de dia hi ha quelcom de misteriós a la boscuria, i de nit això passa molt més.

L'aigua sembla esser naturalment associada del bosc. Sense aigua cap paisatge es complet, mentre damunt nostre ls nuvols augmenten la bellesa dels mateixos celatges. La dèu i el viot, la riera, el riu i el llac, semblen donar vida a la Natura i foren tinguts pels nostres passats talment com si fossin entitats viventes. L'aigua es bella en la calitja de matinada, en l'ample llac, en la corrent que mi-

ralleja o en l'engorgament del riu, en el gran oceà, — bella en totes les seves variades maneres. Ella nodreix la vegetació; ella vesteix els fondals de verdor i les montanyes am neu; ella esculpeix les roques i excava les valls, actuant en la major part dels casos principalment servint-se de pluja menuda, si bé les nostres roques més dures encara són rosegades pel cisell de glaç de les edats passades.

El poder revifador de l'aigua sobre la terra escassament es major del que exerceix sobre l'esperit de l'home. Després d'una llarga tirada de treball, que n'es de delitós de seure a vora d'un llac o d'un riu, o a la vora de mar i fruit

« un petit murmuri a la meva orella,
una rima d'aigua an els meus peus » !¹⁾

A tots els anglesos els agrada de veure la mar. Sentim que pera nosaltres es una segona patria. Ella sembla vivificar la mateixa atmosfera, de manera que l'aire de mar es proverbial com a tonic, i no més de pensar-hi ja fa ballar la sang dintre les nostres venes. L'Oceà fa una impressió de llibertat i de grandor, encara pot-ser més intensa que l'aspecte del mateix cel. Una pobra dòna de Manchester, essent portada a la vora de mar, diu que expressà la seva joia de veure per primera vegada quelcom del qual n'hi havia prou pera tot-

1) Trench.

hom. La costa de mar sempre es interessant. Quan pensem amb els penya-segats, am llurs histories d'edats passades; la mateixa platja formiguejant d'algues i animals que esperen el retorn de la maror, o bé escupits del fondal per les onades; els crits ferestecs dels aucells de mar; la sensació delitosa de que a cada halenada arrepleguem una provisió de vida nova i sanitat i energia, llavors es impossible de prou-estimar tot lo que devem a la mar.

A més, ella sempre està canviant. Aquest any anàrem a Lyme Regis a passar les nostres vacances. Deixeu-me assajar de descriure ls cambis de vista en un sol dia, desde les nostres finestres. El salonet s'obria sobre un pradell enllà del qual el sòl queia sobtadament cap a mar, mentre que, passat unes dues milles d'aigua, hi havien els turons de la costa de Dorsetshire,—Golden Cap, am la seva lluenta cresta de sorra groga, i el Lias Cliff de Black Ven, de color blau fosc. Quan vaig baixar de bon matí, el sol sortia de banda encontrada, brillant a dintre la cambra per damunt d'una mar calma, fent una rambla de llum; per graus, a mida que ell s'alçava, la mar entera s'encenia de solei, mentre ls turons se banyaven en una calitja violada. A l'hora d'esmorzar, tot el color s'era esvait de la mar — era com argent passant a gris de cada banda; el celatge era blau, clapat de nuvols esfilagarçats; mentre als vessants més suaus de la costa oposada, els camps i les bagues, i pedre-

res i ratlles d'estratificació, començaven de deixar-se veure; si bé ls penya-segats encara eren a l'ombra, i els puigs més distants no més aparentaven una mera successió de fantasmes, cada una més esblaimada que la del davant. A mida que avença l matí la mar devé més blava i més distints els foscs boscatges, les verdes prades i els daurats camps de blat de la costa oposada, els detalls de les penyes gradualment van accentuant-se, i bots de pescar, am veles fosques, comencen de sortir.

A poc a poc el sol va pujant, una ratlla groga de platja apareix sota les penyes de l'altra banda, i la mar canviava de color, com si diguessim mapant-se ella mateixa, les parts més somes, d'un blau turquesa, quasi bé verd; les més fones, de color de viola fosc.

Això no dura pas gaire: puja una gropada. El vent rondina sobre nostre, la pluja rebot sobre les fulles, la costa oposada sembla encongir-se dintre sí mateixa, com si volgués fugir de la tempesta. La mar se torna fosca i maneja trangul, i d'ací i d'allà comença a cabrejar.

Emperò la gropada aviat es passada. Els nuvols se trenquen, la pluja para, el sol llu altre cop, els turons d'enllà surten de nou. Ara no solament són compartits en camps i boscatges, sinó en solei i ombra. El cel s'as-serena, i a mida que l sol comença de daval-lar vers ponent, la mar se torna d'un bell azur clar uniform, canviant aviat novament

a blau palid cap ençà i violat-fosc enllà; i, un cop més, a mida que ls nuvols comencen de aplegar-se altra volta, se torna un arxipelac de brillanta mar blava i fosques illes d'ultramarí. Mentre l sól s'encamina a ponent, els turons de l'altra banda cambiën una vegada més. Escassament semblen la mateixa encontrada. Lo que era al sól ara es a l'ombra, i lo que era a l'ombra ara s'esplaia brillant en el solei. La mar novament devé d'un blau solid uniform, clapejat solament a certs indrets per les ramioles de vent, i va palidint vers el cap-vespre a mida que baixa l sól; les penyes, que recullen els seus raigs de posta, perden la llur color fosca, i a certes bandes semblen gaire bé tant blanques com la calç; mentre que a la posta de sól s'encenen altre cop, per un moment, amb una roentor daurada, al mateix temps que la mar decau a una grisor freda. Emperò aviat els turons també s van refredant, Golden Cap aguantant coratjosament fins a la fi, i el foscant de la vesprada s'assola sobre les penyes i el boscatge, els camps de blat i les closes.

Això no es més que una part, i una part molt petita, dels cambis en una sola diada. I escassament hi ha dos dies que se semblin. A voltes una boira de mar ho cobreix tot. També la mar, que avui dorm tant quietament, a voltes s'enfurisma, i la mateixa existencia de la badia es testimoni de la seva força.

A més, la nit varia com el dia. Devegades envolquellada amb un dosser de fosc, deve-

gades encesa am milions de mons brillants, devegades banyada en la llum d'una lluna, qui mai serva la mateixa forma durant dues nits seguides.

Si ls llacs tenen menys de grandor que la mar, en certs respectes són encara més jolius. La vora de mar es comparativament nua. Les vores dels llacs sovint són ricament cobertes de vegetació que davalla fins a trenc d'aigua. Sovint són entatxonats d'illes ben emboscades. A voltes són festonejats de verdes prades, a voltes termenats am promontoris roquers pujant directament d'aigua comparativament fonda, mentre la brillant superfície calma sovint es fullada amb una fina mostra de rimes entrelaçant-se, o bé reflecta un segon paisatge, més fluix de to i invertit.

També devem a l'aigua i meravellós espectacle que ofereix l'arc-del-cel, — «l'arc de Déu en els nuvols». — Ell es verament un missatger del cel i tant dissemblant de tot lo altre, que escassament sembla pertanyer an aquest món.

Moltes de coses són acolorides, emperò l'arc-del-cel sembla ser la color mateixa.

« De primer el vermell ablamat sortí vivament, el bru ataronjat després, i darrera i groc deliciós, a qual costat se posaren els bons raigs rabejants del verd. Després el blau pur que omple l cel de la tardor, esbarriat eterialment; i de trist color emergí l'indigo fosc (d'igual manera que la closa vesprada defall am gebra),

mentre ls darrers raigs de la llum refractada s'esvairèn dintre l violat que s'esblaimava. »¹

Jo crec que nosaltres no ns donem prou de compte de lo meravellós que es el do del color. Hauria estat possible, adhuc hauria semblat més probable, que encara que la llum ens hagués permès de percebre ls objectes, això hagués estat solament per l'ombra i la forma. De quina manera percebem el color es molt difícil de capir, i, no obstant, quan enraonem de bellesa, entre les idees que ns vénen més naturalment són les d'aucells i de papellones, flors i curculles, pedres precioses, celatges i arcs-del-cel.

El nostre enteniment podria haver estat constituït exactament tal com es, nosaltres podríem haver estat capaços de comprendre les veritats més enlairades i sublimes, i, malgrat això, si no fos per un petit orguen en el cap, el món del so hauria estat barrat pera nosaltres; nosaltres hauríem perdut els sons de la Natura, l'encís de la musica, la conversa dels amics, i hauríem estat condemnats a silenci perpetu; i, no obstant, una lleu alteració en la retina, — que no es pas més groixuda que un full de paper, ni més ampla que l'ungla del dit, — i el gloriós espectacle d'aquest món bell, la varietat exquisida de forma, l'esplendidesa i el jogament de color, la varietat dels paisatges, dels boscos i dels camps, i llacs i turons,

1) Thomson.

mars i montanyes, la magnificència de l'espai així de dia com de nit, tot hauria estat perdut pera nosaltres.

Altrament, les montanyes «sembla que sien estades bastides pera la raça humana, com les llurs escoles i catedrals ensems; curulles de tresors, de manuscrits illuminats pera ls erudits, benvolentes am lliçons senzilles pera l treballador, quietes en palids claustres pera l pensador, gloriofes en santedat pera l'home piedós. Elles són les grans catedrals de la Terra, am les llurs portes de rocam, paviments de nuvols, chors de rierals i de pedra, altars de neu i voltes de porpra traversades continualment pels estels». ¹

Totes aqueixes belleses són compreses en l'exquisida descripció que fa En Tennyson de la Vall d'Ænone, — la ciutat, les flors, els arbres, el riu i les montanyes.

« A Ida hi ha una clotada més bella
que totes les valls dels toçals Ionians.
La calitja llisca de biaix la comalada,
allarga un braç i, arrossegant-se d'un pi a l'altre,
fa estaries, atreta lleument. A cada banda
les closes i margenades d'a mitg davallant
pengen riques de flors, i bramula més avall
el llarg torrent que cau per entre l còrrec flairós,
de cascata en cascata saltant fins a la mar.
Part d'allà de la Vall, l'enlairat Gargarus
se redreça i reb el matí; emperó a l'enfront
les gorges, badant-se molt amplament, desclouen
Troas i la ciutadela columnada d'Ilion,
la corona de Troas.»

1) Ruskin.

I quan aixequem els ulls de la Terra, qui es que no ha sentit algun cop «la bruixeria del cel blau clar? Qui es que no ha sotjat un nuvol flotant cap enlaire, com si anés camí del cel, o bé quan,

«A prova de sol, jo m sospenc com una teulada les columnes de la qual fossin la montanya».¹

I, no obstant, «si en els nostres moments de complet enlleïment i insípidesa, ens girem vers el cel com a darrer recurs, de quin dels seus fenòmens parlem? L'un diu que ha plogut; un altre, que ha fet ventada; i un altre, que ha fet calor. Qui es que, entre la colla de gent parlera, pot dir-me les formes i les timberes de la serralada d'enlairades montanyes blanques que ahir a la tarda cenyien l'horizont? Qui es que vegé l riell de sol que sortí de mig-jorn, i ferí ls llurs cimals fins que s fongueren i s'engrunaren en un polsim de pluja blava? Qui es que vegé la dança dels nuvols esquinçats quan els deixà la llum del sol, a la nit passada, i el vent de ponent els escombrava davant seu com fullaca? Tot es passat, tant sèns recança com sense ser vist; o si l'apatia es mai somoguda, adhuc per un instant, ho es solament am lo que es groller o extraordinari; i, am tot, no es pas en les manifestacions grans i ferestegues de les energies dels elements, ni en el rebotre de la pe-

1) Shelley.

dregada, ni en els remolins del bufarut, que s' desenrotllen els caracters més enlairats de lo sublim». ¹

Més, per exquisidament joliva que sia la blava arcada del cel en ple dia, am la seva inestroncable varietat de nuvols, «encara hi ha una llum que l'ull cerca invariablement amb un sentiment més pregon de lo bell, la llum del cap-vespre o de trenc d'alba i els borrals de nuvols d'escarlata, cremant com focs de guarda en el celatge verd de l'horizont». ²

Els colors de la vesprada verament s'esvaeixen aviat; emperò, a mida que la nit s'atansa, que n'es de gloriós

« el firmament
am safirs vivents! Hesper, qui mana
la host estellada, sortil més lluent;
fins que la lluna, alçant-se envolcada
amb una ennuvolada majestat,
a la fi esplaià, aparent reina,
la seva llum que no té pariona,
cobrint la fosca am mantell argentat». ³

Generalment nosaltres parlem d'una bella nit, quan es calma i clara, i els estels lluen brillantment sobre ls nostres caps; emperò que n són també de grandioses les maneres ferestes de la Natura! que magnificenta quan el llamp salta «entre fosc i enlluernament»! quan

1) Ruskin. 2) Ruskin. 3) Milton.

«De puig a puig, entre les timbes retrunyentes,
salta l tro vivent». ¹

En les paraules d'Ossian :

«Fantasmes cavalquen aquesta nit en el torb;
dolça es la veu llur entre les ratxades,
les llurs canturies són d'un altre món.»

Les meravelles i belleses del cel tampoc són limitades pels nuvols i el blau celatge, per jolius que sien. En els cossos celests tenim al davant nostre «la perpetua presència de lo sublim». Ells són tant immensos i tant llunyans, i, malgrat això, en les tebies nits d'estiu «sembla que s'ajupin pera enraonar a cau d'orella de les nostres ànimes». ²

«Un hom escassament pot alçar els ulls al cel — diu Seneca — sense meravella i veneració, de veure tants de milions de llums radiantés i d'observar les rutes i les revolucions llurs, adhuc sense cap respecte al bé comú de l'Univers.»

Qui es que no simpatisa amb el sentir del Dant a mida que pujava de la seva visita a les regions més baixes, fins que, diu:

«A la nostra vista les belles llums del cel
llustrejaren per un forat rodó de la cava;
sortint d'allà tornarem a esguardar els estels?»

Quan guaitem els estels a la nit, semblen tant quiets i sense moviment que difícilment

1) Byron. 2) Symonds.

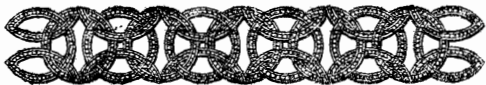
podem donar-nos compte de que en tots temps corren rabents, amb una velocitat excedint de molt la més gran que l'home hagi realisada mai.

Com la sorra de mar, els estels del cel sempre són estats usats com un símbol apropiat de nombre, i nosaltres sabem que n'hi ha més de 75.000,000, molts, sèns dubte, am planetes propries. Emperò això no es pas tot, de cap de les maneres. El paviment del cel no sols es «incrustat espessament am patenes d'or brillant», sinó que també es tatxonat d'estels apagats, en el passat probablement tant brillants com el nostre propi sol, emperò que ara són morts i freds, tal com Helmholtz ens diu que serà el nostre mateix sol d'ací uns disset milions d'anys. Després, també hi ha cometes que, si bé no més poques són visibles a l'ull sol, són encara més nombroses que ls estels; hi ha nebuloses, i els innombrables còssos més petits que circulen en l'espai, i meteors visibles de tant en tant.

Tampoc es solament el nombre de cossos celests que es tant aclaparador: la magnitud llur i les distancies són gaire bé més sorprenentes. L'occeà es tant pregon i tant ample que gaire bé apar infinit, i certament, en quant la nostra imaginació es el limit, pot ser-ho així. I que es l'occeà, comparat amb el cel? El nostre globu es ben poc comparat am les orbes gegantines de Jupiter i de Saturn,

que també desapareixen en l'insignificança al costat del nostre sol. El sol mateix gaire bé no es res comparat amb les dimensions del sistema solar. Sirius se calcula que es un miler de vegades tant gran com el sol, i un milió de vegades més lluny. El mateix sistema solar viatja per una regió de l'espai, navegant entre mons i mons, i es envoltat per molts d'altres sistemes tant grans i complexes com ell mateix; mentre que, adhuc amb tot això, sabem que no havem pas assolit els límits del mateix univers.

Hi ha estels tant distants que a la llum llur, tot i fent 180 000 milles per segon, encara li calen anys pera encaçar-nos; i enllà de tots aquests hi ha d'altres sistemes d'estels que són tant allunyats que nos poden pas percebre d'un a un, sinó que adhuc en els nostres telescopis més potents apareixen solament com nuvolets o nebuloses. Verament, sols es feble expressió de la veritat dir que les infinitats que ns ha revelades la ciència—l'infinidament gran en una direcció, i l'infinidament petit en l'altra — van força més enllà de tot lo que s'havia acudit a l'imaginació inajudada de l'Home, i no solament són una deïu de plaer i d'interès que mai falla, sinó que semblen alçar-nos sobre les petites tribulacions i tristors de la vida.

CAPITOL IX

ELS TREBALLS DE LA VIDA

PASSEM molts de treballs a la vida, i els treballs són de moltes menes. Algunes malhaurances, per dissort nostra, bé són prou de reals, especialment aquelles que ns tirem damunt; emperò n'hi ha d'altres, i de cap de les maneres les menys nombroses, que són meres ombres de tribulacions: si les guitem fit a fit, trobem que no tenen cap substancia ni realitat, sinó que són meres creacions de la nostra imaginació morbida, i que ara es tant cert com en el temps de David que «l'Home se desficija en una vana ombra».

Certament, alguns dels nostres treballs són mals, emperò no són pas reals, mentre d'altres són reals, emperò no són pas mals.

«I, no obstant, dintre quin golf insondable s tira l'esperit quan l'agiten les angories d'aquest món. Si aleshores oblida la seva

propria llum, que es eternal joia, i es llença dintre la foscor externa, que són els treballs d'aquesta vida, com ara ho fa l'esperit de les gents, ell no coneix altra cosa que lamentacions.»¹

«Atenes—diu N'Epictet—es un bon indret, emperò la felicitat es molt mellor; l'esser lliure de passions, lliure de destorbances.»

Tindriem d'assajar de mantenir-nos en

«aquell estat benhaurat
en el qual la càrrega del misteri,
en el qual el pes feixuc i corsecant,
de tot aquest món inintelligible
es alleugerit».²

D'aquesta manera nosaltres no temeriem «ni l'bandejament d'Aristides, ni la presó de Anaxagores, ni la pobresa de Socrates, ni la condemna de Phocion, sinó que considerariem la virtut digna de la nostra amor, adhuc entremig d'aitals proves.»³ Aleshores nosaltres seriem, en bona part, independents de les circumstancies externes, car

«Murs de pedra no fan pas una presó,
ni barrots de ferro una gabia:
els esperits quiets i innocents prenen això
solament com un hermitatge.

Si jo tinc llibertat en la meua amor
i en mon esperit só deslliurat,
sols els angels qui s'encelen per damunt
frueixen de semblant llibertat».⁴

1) Boeci: *Consolació de Philosophia*.

2) Wordsworth. 3) Plutarc. 4) Lovelace.

La felicitat, verament, depèn molt més de lo que es a dintre de nosaltres mateixos que no pas de lo que es defòra. Quan Hamlet diu que l món «es bonament una presó, en la qual hi ha moltes de cel·les, garjoles i fòsses, Dinamarca essent-ne una de les pitjors», i Rosenkrantz difereix d'ell, ell retopa saviament: «Perquè, doncs, no ho es per vós: car no hi ha res de bo ni de dolent, sinó l pensar que ho fa trobar així: pera mi es una presó». Mentre d'altra banda

«tots els indrets que visita l'ull del Cel¹
pera l savi són ports i cales benhaurades».²

«Tot es cosa de parer,—digué Marc Aureli.
—Lo que no fa més dolent un hom, com pot fer pitjor la seva vida? Emperò la mort certament, i la vida, l'honor i la deshonor, el dolor i el plaer, totes aqueixes coses passen igualment als homes bons com an als dolents, essent coses que no ns fan pas ni mellors ni pitjors.»

«Els danys més grans—diu Jeremy Taylor—venen d'adintre nostre, i en nosaltres mateixos tenim de cercar el major bé.»

«L'enteniment, — diu En Milton,

«es el seu propi estatge, i en sí mateix
pot fer un Cel de l'Infern, un Infern del Cel».

1) Això es, el Sól.—(Nota del Traductor.)

2) Shakespeare.

Realment En Milton, en la seva ceguera, vegé visions més belles, i En Beethoven, en la seva sordera, oí més musica celesta de lo que la major part de nosaltres podem esperar de gaudir mai.

Quan no sabem lo que pot succeir, tots som disposats a témer lo pitjor. Quan coneixem tota l'extesa de qualsevol perill, ja es mig passat. D'on resulta que tenim més por de fantasmes que no pas de lladres, no solament sense cap raó, sinó adhuc contra raó; perquè anque existissin les fantasmes, com ho farien pera ferir-nos? I en els contes de fantasmes, ben pocs, adhuc d'aquells qui diuen que han vist una fantasma, asseguren mai o pretenen haver-ne sentida ni una sola.

En Milton, en la seva descripció de la mort, tracta aquesta característica de la foscor:

«L'altra forma —
si forma pogués dir-se lo que no n tenia cap
que fos distingible en membre,untura o extremitat;
o bé substancia pogués dir-se que semblés ombra,
car amdues ho semblaven,—romangué com la nit negra,
tant ferotge com deu Furies, terrible com l'Infern,
i brandava un terrible dard. Lo que aparentava sa testa
duia a sobre una semblança de corona de rei.»

L'efecte de la fosca i de la nit en augmentar les terrors, s'esmenta en un dels més sublims passatges de Job:

« En pensaments de visions de la nit,
quan la sòn fonda cau dessobre ls homes,
me vingué la por, i molt esgarrifosa,
la qual féu tremolar tots els meus ossos.

Un esperit passà davant ma cara;
 els cabells de la carn se m'eriçaren:
 ell romangué quiet, més jo no poguí endevinar la forma
 una imatge era just davant dels ulls meus, [seva:
 tot callava i s'ofí una veu que deia:
 l'home mortal, serà més just que Déu?»

Així la terror devingué una lliçó de conhort i de misericòrdia.

Ben sovint nosaltres agrandem les contrarietats i les dificultats, i les guaitem fins que semblen molt més grosses de lo que realment són.

«Els perills són lleus, si un cop ens aparen lleus; i més perills han decebut els homes que no pas els han forçats: certament, fóra mellor de trobar alguns perills a mig camí, encara que no vinguessin gens aprop, que no pas de fer guarda massa llarga contra ls llurs acostaments; car si un hom vetlla massa temps, es més probable que s'adormi.»¹

La previsió es molt raonada, emperò l'entristir-se abans d'hora es greu follia; i de totes maneres val més castells que no pas presons, en l'aire.

Succeeix, malhauradament massa sovint, que per alguna passa en fals, intencionada o no intencionada, hem errat el bon camí i anem malament. Podem recular aleshores? Podem rescabalar lo perdut? Això s pot fer. Es mirar-s'ho d'una manera ombrivola l'afirmar que

1) Bacon.

«Un sospir de massa, o bé un petó massa llarg,
i després ve una boira i pluja de llagrimes —
i la vida mai torna a ser lo que hauria estat».¹

Hi ha dues nobles dites de Socrates: que s'ha d'evitar més de fer mal que no pas de patir-lo, i que, quan un hom ha fet mal, es mellor per ell esser castigat que no pas no esser-ho.

Nosaltres parlem generalment de l'egoisme com una falta, i com si entrebanqués la benança general. Emperò això no es pas del tot correcte. La llastima es que tanta de gent són follament egoistes; que segueixen una mena d'obrar que no fa feliços an ells ni a ningú altre.

«Cadascú — diu Goethe — deuria començar per sí mateix, i de primer fer la seva felicitat, de la qual, a la fi, seguiria inqüestionablement la felicitat de tot el món.» És facil de dir que això es posat d'una manera massa baldera, i es clar que podrien senyalar-se excepcions; emperò si tot-hom evités els excessos i tingués compte de la propria sanitat; se conservés fort i content; fes feliça a casa seva i no donés ocasió a les petites vexacions que sovint amarguen la vida domestica; atengués els seus quefers, mantenint-se sobri i solvent; en les paraules d'un proverbi xinès «si escombrés la neu de davant de la seva porta i no fes cas de la gebrada en les teules del seu veí»;

1) G. Macdonald.

si bé tot això podria no esser pas la conducta més noble; de totes maneres, que n fóra de bo pera la seva familia, els seus parents i els amics! Emperò, malhauradament,

«Guaiteu entorn del món habitable: que poca gent coneix el seu propi bé, o, tot coneixent-lo, el segueixen!»¹

Fóra una gran cosa si s pogués induir la gent a capir que, obrant malament, ells mai poden afegir res a la suma de la llur felicitat. En el cas de les criatures, certament nosaltres reconeixem això; percebem que una criatura mal criada no es pas feliça; que hauria estat molt millor per ella haver estat castigada de primer i així salvada de major sofriment en la vida posterior.

Es una idea bella la de que cada home té amb ell un Angel de la Guarda, i també es veritat, perquè la Conciencia sempre fa guarda, sempre es a punt d'avisar-nos el perill.

Sovint som disposats a planye-ns, i, no obstant, es ser d'allò més malagraits:

«Puix qui voldria deixar, encara que ple de dolor, aquest intel·lectual esser, aqueils pensaments que vaguen a través l'Eternitat; pera, com engolit i perdut, perèixer en la tant extesa sina del pensament increat!»²

Emperò potser se dirà que som enviats ací en preparació d'un altre i mellor món. I bé: aleshores, perquè ns hauriem de doldre de lo

1) Dryden. 2) Milton.

que no més es preparació pera benaurança futura?

Nosaltres hauriem de

« Considerar cada aflicció, jatsia lleu o greu, com missatger enviat per Déu; fes de manera que sia rebut com cal; aixeca-t i saluda-l; i, abans son ombra no passi l teu llindar, prega que primer te deixi rentar sos peus celestials; després para al seu davant tot lo que tu tinguis; no permetis que cap nuvol de passió enteli el teu front, ni torbi la teva hospitalitat; ni l'ona de cap passió mortal malmeti de la teva ànima la marbrenca serenitat: la malaurnança tindria d'esser, com l'alegrança, majestuosa, iguala, sedanta, confirmadora, purificadora, enlairadora, deslliuranta, forta pera consumir petites contrarietats, i pera comanar grans pensaments, pensaments greus, uns pensaments duraders fins a l'acabar ».¹

Algunes persones són com les aigues de Bethesda, que de primer s'han d'enterbolir pera que puguin exercir la virtut llur.

« Traurem més contentament — diu En Plutarc — de la presencia de totes aqueixes mercès si ns imaginem que no les tenim i recordant de tant en tant com la gent malalta cobeja sanitat, i els pobles en guerra la pau, i els forasters i desconeguts en una gran ciutat com cerquen reputació i amics, i lo dolorós que es d'esser privat de tot això quan un hom ja ho ha tingut. Car aleshores cada un d'aquests dons no ns semblarà pas solament gran i valiós quan es perdut i de cap

1) Aubrey de Vere.

valer quan nosaltres ja tenim... I, no obstant, ajuda molt al nostre contentament d'esperit el cercar-ne la major part a casa nostra i en el nostre braç; o, si no, guaitant el cas de la gent qui estan més malament que nosaltres, i no pas, com se sol fer, comparar-nos amb aquells qui se la passen mellor... Emperò n' trobareu d'altres, Chiencs, o Galaciencs, o Bythinencs, qui no són pas contents de la part de gloria i de poder que tenen entre ls concitadans llurs, sinó que ploren perquè no porten calçat de senadors; o, si l tenen, perquè no poden ser pretors a Roma; o, si obtenen aquest carrec, perquè no són consuls; o, si són consuls, perquè solament són proclamats segons i no pas primers... Sempre, doncs, que admireu algú qui passa portat en la seva llitera, com si fos més gran home que vós mateix, baixeu els ulls, guaiteu aquells qui porten la llitera.» I també «m'agrada força la remarca de Diogenes a un foraster de Lacedemonia, qui s vestia molt vistosament pera una festa: «Un home de bé, que no considera cada dia una festa? Veient, doncs, que la vida es l'iniciació més completa en totes aqueixes coses, deuria esser plena de tranquil·litat d'esperit i de joia»; i, si s'entengués com cal, ens posaria en condició «d'ajupir-nos an el present sense botzinar, de recordar lo passat amb agraiment, i d'anar a l'encontre del perindre esperançadament i amb alegrança, sense temença ni malfiança».

CAPITOL X

TREBALL I REPÒS

«Pel treball cap al repòs,
pel combat a la victòria.»

KEMPIS

ENTRE les tribulacions de la vida, naturalment jo no hi compto pas la necessitat de treballar.

Verament, el treballar, i treballar de valent, am tal de que sia moderadament, es en sí una rica dèu de felicitat. Tots sabem lo depressa que passa el temps quan som ben enfeinats, mentre que els moments pesen feixugament a les mans dels desvagats. L'ocupació esbargeix els neguits i tots els petits amoïnons de la vida. L'home enfeinat no té pas temps de rumiar ni de malhumorar-se.

«Del treball ell n'obté contentament d'esperit;
de l'enfeinada diada, la reposanta nit;

ric, precisament perquè de riquesa es mancat,
amb els millors tresors del Cel, pau i sanitat.»¹

Això s'aplica especialment al treball de la terra i de l'obrador. D'humil ho pot ser, emperò si no enlluerna am la prometença d'anomenada, dóna la satisfacció del dever complert i el do inestimable de la sanitat. Tal com ho fa avinent Emerson an aquells qui comencen la vida: «Els angels qui viuen amb ells i van trenant llorers de vida pels llurs fronts juvenivols, són el treball i la veritat i la mutual refiança».

Els antics digueren, ben encertadament, que l treball era l preu que ls déus posaven a totes les coses que valien la pena de ser hagudes. Tots nosaltres admetem, si bé sovint ho oblidem, el poder meravellós de la perseverança; i, no obstant, tota la Natura, fins a l'aranya de Bruce, ens recalca continualment aquesta lliçó.

L'escriure treballosament s'ha dit que fa senzill el llegir. Se conta que En Plató tornà a escriure tretze vegades la primera plana de la *Republica*; i Carlo Maratti ns diuen que perfilà trescentes vegades la testa d'Antinou abans no la dibuixà a la seva satisfacció.

Val més gastar-se que no pas rovellar-se, i hi ha «una pols que s posa sobre l cor, lo mateix que la que cobreix la margenada»².

Emperò si bé l treball es bo pera l'home,

1) Gray. 2) Jefferies.

pot ser, i malhauradament sovint ho es, portat a un excés. Molts se demanen, afadigats:

« Ah! Per què
la vida ha d'esser tota treball? »¹

Hi ha temps pera tot, diu Salomó: temps pera treballar i temps pera jugar. Treballarem molt mellor si variem de feina raonadament, i una recompensa del treball es el tenir lleura.

Es una bona dita que «allà ont hi ha una voluntat, allà hi ha un camí; emperò si va molt bé de desitjar, no cal pas que ls desitjos prenguin el lloc del treball.

En qualsevulla esfera que s'escaigui la seva tasca, tot-hom ha de refiar-se principalment de sí mateix. Els altres ens poden ajudar, més nosaltres hem de fer-nos tot sols. Ningú més pot jutjar per nosaltres. Si volem aprofitar les nostres aventatges, tenim d'aprendre a servir-nos de

« La llinterna sorda de l'esperit,
que ningú pot veure, sinó l qui la porta ».

Escassament es una exageració dir que l treball honrat mai es perdut. Si no trobem el tresor imaginari, de totes passades nosaltres enriquem la vinya.

« Treballa — diu la Natura a l'home — a tot'hora, tant si t paguen com si no; cuida-t solament de treballar, i no t pot pas mancar el

1) Tennyson.

premi; tant si l teu treball es fi com groller, tot semblant blat o bé escrivint epics, mentre ho facis am consciència, am la teva aprovació, ell guanyarà una recompensa pera ls sentits així com pera la pensa: res hi fa que t vencin sovint: tu ets nat pera la victoria. La recompensa d'una cosa ben feta es l'haver-la feta»¹.

Ni tampoc cap obra, per molt perseveranta que sia, ni cap succés, per gran que fos, poden estroncar els premis que serva la vida.

El més estudiós, el més sortós, té de reconèixer que encara manca

« Tant per fer, que ni tant sols es començat;
tant per esperarçar, que no podem veure;
tant per guanyar, tantes de coses per esser »².

Al dia d'avui, si bé pot haver-hi algunes contres especials, no obstant venim a la nostra feina am moltes d'aventatges que no s gaudien pas en altre temps. Nosaltres mateixos vivim am molta més de seguretat i som menys exposats a que ns arreassin violentament el fruit del treball nostre.

En el passat les dificultats de l'estudi eren molt més grosses que no pas ara. Els llibres eren cars i feixucs; a més, en molts de casos, eren encadenats a les taules sobre les quals se guardaven. Els més grans escolars sovint són estats molt pobres. Erasmus solia llegir amb el clar de lluna perquè no podia tenir una can-

1) Emerson. 2) Morris.

dela, i « demanava un sou, no pas com a caritat, sinó per amor de la saviesa. »¹

La falla de temps no es pas una excusa pera la peresa.

« La vida nostra — diu Jeremy Taylor — es massa curta pera servir a l'ambició d'un príncep altiu o d'un usurpador rebel; es massa poc de temps pera comprar gran riquesa, pera satisfer l'orgull d'un ximple vanagloriós, pera follar tots els enemics del nostre interès just o injust; emperò pera l'assoliment de la virtut, pera la compra de la sobrietat i la modestia, pera ls actes de religió, Déu ens dóna prou de temps, si fem que les despeses del matí i de la tarda, això es, nostra infantesa i nostra vellor, entrin en els comptes d'un hom. »

El treball es talment una necessitat de l'existència, que es molt menys qüestió de *si* treballarem, que no pas de *com* treballarem. Un vell proverbi ns diu que l dimoni troba feina pera aquells qui no sen saben donar.

Si nosaltres, Anglesos, hem reixit com raça, es estat degut, de bon troç, al fet que hem treballat de valent. No solament això, sinó que havem induit les forces de la Natura a treballar pera nosaltres. « El vapor — diu Emerson — es quasi bé un Anglès. »

La potença de treball ha caracterisat especialment els nostres més grans homes. Cecil

1) Coleridge.

digué de Sir W. Raleigh que «podia escarregar-se terriblement».

Molts de nosaltres som orgullosos de pertànyer al més gran imperi que l món hagi vist mai. Pot dir-se de nosaltres especialment, en les paraules de Wordsworth, que:

«El món es massa de la nostra banda: tard i aviat, adquirint i esmerçant, escolem les nostres forces.»

Sí; emperò quin món? El món ja es ben cert que serà de la nostra banda, i tant si ns plau com si no. Emperò la mena de món que ns farà costat dependrà molt de nosaltres mateixos.

Sens diu que preguem, no pas perquè sens tregui del món, sinó pera que sens deslliuri de mal.

Hi ha diferents maneres de treballar. La llestesa pot esser bona, emperò la barroeria es dolenta.

«*Wie das Gestirn
Ohne Hast
Ohne Rast
Drehe sich Jeder
Um die eigne Last.*»¹

«Com un estel, sense pressa sense repòs, deixeu que cadascú faci l seu fet.»

Se conta que Newton descrigué així la seva manera de treballar: «Jo tinc el tema constantment al meu davant i espero fins que les

1) Goethe.

primeres clarícies surten lentament de xic en xic, fent llum plena i clara.»

«El secret del geni — diu Emerson — es de no consentir que cap ficció existeixi pera nosaltres; de donar-nos compte de tot lo que sabem; del gran refinament de la vida moderna, de les Arts, de les Ciències, dels llibres, dels homes, treure-n bona fe, la realitat i una utilitat; i primer, darrer, en mig de tot i sense parar mai, d'honrar totes les veritats, usant-les.»

En darrer lloc, el treball assegura l ric premi del repòs, nosaltres tenim de reposar a fi de poder treballar bé, i tenim de treballar a fi de poder fruit el repòs.

«No hi ha pas dubte que devem malfiar-nos de que l repòs nostre no esdevinga l repòs de les pedres, que mentre són arroellades pel torrent i sotragades pel tro serven la llur majestat; emperò quan la torrentera es silenciosa i la gropada es passada, se deixen cobrir d'herba i comporten que la molça se nodreixi d'elles i són solcades fins que s'engrunen... El repòs gloriós es el de l'isart ajegut sense halè en el seu jaç de granet i no pas el del bou fermat a l'estable sobre la menjadora plena de ferratge.»¹

Quan haguem fet tot lo que sabem, podem esperar el resultat sense gens d'angoixa.

«¿Què es lo que priva a l'home, qui ha

1) Ruskin.

entès clarament aqueixes coses, de viure amb un cor alleugerit i de dur fàcilment les regnes, esperant tranquilament tot lo que pot succeir i soportant lo que ja es devingut? Voldrieu que jo patís pobresa? Veniu i sabreu lo que es pobresa quan ha trobat un home qui pot fer bé l paper de pobre. Voldrieu que jo tingués poder? Doneu-me poder i també les seves cuitances. Voleu el meu bandejament? Aontsevulla que jo aniré, allà estarà bé per mi.»¹

Els Buddhistes creuen en moltes formes de castigament futur; emperò l premi més gran de la virtut es Nirvana, el repòs final i eternal.

Molt emocionanta es la demanda d'Ashmanezzer de que l deixessin en pau, gravada en el seu sarcòfag de Sidon, que ara es a París.

«En el mes de Bul, catorzè any del meu regne, Jo, rei Ashmanezzer, rei dels Sidonians, fill del rei Tabuith, rei dels Sidonians, parlí, així dient: Jo só estat robat abans del meu temps, un fill de la riuada dels jorns. La gran antigor es muda; el fill dels déus es mort. I jo repòs dintre aquesta fossa, dintre aquest vas, en la vila que jo he bastida. El meu conjur a tots els Poders Regnants i a tots els homes: que ningú obri aquest lloc de repòs, ni cerqui tresors, car no n'hi ha pas de tresors ab Nòs; i que ningú s'endugui l jaç del Nostre repòs, ni torbi Nòs en aquest lloc de reculli-

1) Epictet.

ment, somovent la fossana de la Nostra sòn... Per tots els homes qui obrissin la fossa del meu repòs, o qualsevol qui s'endugués el vas del meu repòs, o qui m torbés en aquest jaç: per ells no hi haurà pas repòs entre ls morts, ells no seran pas soterrats en una fossa, i ells no tindran ni fill ni llevor... Per ells no hi haurà ni arrels a baix, ni fruita a dalt, ni honor entre ls qui viuen sota l Sol.»¹

L'home peresós poc sab lo que es reposar. El treball dur, a més, no solament ens porta a donar-nos repòs pel cos, sinó, lo que es adhuc més important, pau a l'esperit. Si hem fet tot lo que sabiem pera obrar i pera esser, nosaltres podem reposar en pau.

«En la sua voluntade è nostra pace.»² En la seva voluntat es la nostra pau; i en aital pau l'esperit trobarà l seu més ver delit, car

«Quan els neguits dormen, l'ànima s desperta».

En la juvenesa, com es prou avinent, l'idea d'esforçament i de lluites es engrescadora i atractivola; emperò, a mida que passen anys, les fiances i la perspectiva de pau i de repòs guanyen terra gradualment, i

«Quan les clarors darreres sobre la grisor cauen,
i el bregar de la vida i l'estament són completats,
tots aquells qui treballen, cert no pas els qui juguen,
ho saben prou bé si n'es de placent el reposar.»³

1) De Sir M. E. Grant Duff: *A Winter in Syria*.

2) Dante. 3) Symonds.

CAPITOL XI

RELIGIÓ

«I què es ço que Nostramo requer de tu, sinó que obris justament i que aimis la misericordia i que caminis humilment amb el teu Déu?»

MICHEAS

«Religió pura i no enllorada davant de Déu i del Pare, es això: visitar els qui no tenen pares i les viudes en l'aflicció llur i servir-se sense tara del món.»

JAUME I

«La lletra mata, emperò l'esperit dóna vida.»

2 CORINTHIANS

A cí seria ben bé fòra de lloc d'entrar en cap discussió de problemes teològics o d'advocar cap doctrina particular. No obstant, jo no podia pas omitir lo que es, pera la gran majoria, una consolació tant gran, un sosteniment en la tristor i en el sofriment, i una deù de la més pura felicitat.

No obstant, nosaltres comunment fem anar plegades sota l nom de Religió dues coses que són molt diferents: la religió del cor i la del cervell. La primera tracta de la conducta i dels devers de l'home; la segona, de la natura de lo sobrenatural i del pervindre de l'ànima, essent de fet una branca del saber.

La Religió hauria de ser una fortalesa, una guia i un conhort, no pas una font d'angoixa intel·lectual o d'enfollonit argument. El perseguir per mor de la religió implica creença en una Deïtat gelosa, crudel i injusta. Si havem fet tot lo que podiem pera arribar a la veritat, lo tormentar-se respecte l resultat es dubtar de la bonesa de Déu, i en les paraules d'En Bacon «fer devallar l'Esperit Sant en forma de corb, en comptes de a semblança d'una tórtora». «La lletra mata, emperò l'esperit dona vida», i el primer dever de la Religió es de formar la concepció més enlairada possible de Déu.

Molts d'homes, am tot, i encara més moltes de dones, se fan malhaurats ells mateixos a l'entrar a la vida am dubtes i dificultats teològiques. De cent casos els noranta nou, aquests fan referença, no pas a lo que deuriem fer, sinó a lo que deuriem pensar. Respecte a l'acció, la consciència generalment es una guia amatenta; la dificultat real es de seguir-la. D'altra banda, la teologia es una ciencia d'allò més abstrusa; emperò, mentres nosaltres desitgem honradament assolir la veritat, no

hem pas de témer que serem castigats per errors no intencionats. «Doncs — diu Micheas — què es ço que Nostramo requer de tu, sinó que obris justament, i que aimis la misericordia i que caminis humilment amb el teu Déu?» Hi ha molt poca de teologia en el Sermó de la Montanya, o adhuc a cap banda dels Evangelis; i les diferencies que ns-e separen tenen més aviat l'origen llur en l'estudi que no pas en l'Església. La Religió fou destinada a portar pau a la terra i benvoler entre ls homes, i tot lo que tendeixi a l'odi i la persecució, per molt correcte que sia en la lletra, en l'esperit ha d'esser errat del tot.

Quantes de miseries se serien estalviades a l'Europa si ls cristians se fossin acontentats amb el Sermó de la Montanya!

Se diu que Bokhara contingué més de trescents collegis, tots ocupats en la teologia, emperò ignorant tot lo altre, i probablement era una de les ciutats més fanatiques i més poc caritables del món. «El saber infla, emperò la caritat edifica.»

No devem pas oblidar que

«Prega mellor aquell qui mellor estima
totes les coses, jatsia grans o petites».¹

Els teologs bé prou sovint apar que s'acordin en que

1) Shelley.

«L'ombra paorosa d'algun poder invisible flota, encara que no s vegi, entre nosaltres»,¹

i en el temps de l'Inquisició molts deuen haver sospirat cobejant la religió alegroia i infanti-vola dels Grecs, si tant sols haguessin pogut tenir les Nymphes i les Nereides, els Follets i les Fades, amb el Destí i el Fat, emperò sense Jupiter ni Març.

Les sectes són obra dels Sectaris. Cap predicador religiós verament gran, com digué En Carlyle, intentà jamai fundar una novella secta.

La diversitat de Religió, diu un proverbí persià, «ha dividida la raça humana en setanta dues nacions. De tots els dogmes llurs, jo n'he triat un sol: l'Àmor Divinal». I també «no li cal pas cap altre rosari, an aquell el fil de la qual vida es un engranall d'amor i de reflexió».

Hi ha més vera cristianitat en alguns filòsops pagans que no pas en certs teòlegs cristians. Agafeu, per exemple, En Plató, En Marc Aureli, N'Epictet i En Plutarc.

«Ara jo, Calicles, — diu En Socrates, — som persuadit de la veritat d'aquestes coses i considero de quina manera presentaré la meva ànima ben sencera i sense tara davant del jutge, en aquell jorn. Renunciant els honors que l món preté, jo no més desitjo saber la veritat, i viure tant bé com jo puga, i, quan ne sia hora, morir. I am tot el meu voler jo exhorto

1) Coleridge.

els altres homes pera que facin lo mateix. I, per tornes de la vostra exhortació a mi, jo també us exhorto a pendre part en el gran combat, que es el combat de la vida, i més gran que qualsevol altre conflicte terrè.»

«Respecte a la pietat envers els Déus,—diu N'Epictet,—heu de saber que això es lo principal: tenir una opinió justa respecte d'ells, pensar que existeixen i que administren el Tot bé i dreturerament; i us teniu de fixar en aquest principi (el dever), pera obeir-los i acatar-los en tot lo que esdevé, i seguir-ho voluntariament com essent realisat per la més savia inteligencia.»

«No obris pas — diu Marc Aureli — com si haguessis de viure dèu mil anys. La mort penja sobre teu. Mentre ets viu, mentre ho tens a la teva mà, sies bo...»

«Ja que es possible que en aquest mateix moment ten puguis anar del món, regula cada acte i cada pensament d'acord amb això. Emperò, d'anar-sen d'entre ls homes, si hi han déus, no es pas cosa de que un hom s'hagi d'espantar, car els déus no t'embolicaran pas en el mal; emperò si verament ells no existeixen pas, o si no tenen res que veure amb els afers humans, que se m'endona a mi de viure en un univers desproveit de déus o mancat de Providença. Més, de veritat, ells existeixen, i ells se n'ocupen de les coses humanes i ells han posats tots els medis en poder de l'home pera que no s deixi caure dintre ls mals reals.

I, tocant a lo restant, si hi hagués res de mal, ells també haurien proveit per això: que fos estat del tot en el poder de l'home de no caure-hi.»

I Plutarc: «La Deïtat no es pas benehida per raó de l'argent i l'or seus, ni tampoc Totpoderosa per mor dels seus trons i llamps, sinó per mor de la saviesa i l'intel·ligència».

No hi ha pas dubte que es molt difícil d'arribar a l'exacte ensenyament dels moralistes orientals, emperò l mateix esperit campeja per tota la literatura oriental. Per exemple, en el *Carretó Joguina*, del rei Sudraka, el drama sanscrit més primitiu que nosaltres coneixem, quan el príncep malvat desitja que Vita mati l'Heroïna, i diu que ningú l veuria, Vita declara: «Tota la natura esguardaria l crim: els Genis de la Boscuria, el Sol, la Lluna, els Vents, la Volta del Cel, la ben assentada Terra, el poderós Yama qui jutja ls morts, i l'Anima conscienta».

Adhuc preneu el tipu més extrem de diferència. En Plutarc diu: «Que es criminal l'home qui preté que no hi han pas déus; i aquell qui preté que ls déus són tal com ho creuen els supersticiosos, que no es posseït de nocions infinidament més atroces? Per la meva part jo m'estimaria molt més que la gent digués de mi que jamai existí un Plutarc, ni existeix ara, que no pas que diguessin que En Plutarc es un home inconstant, variable, que s'enfurisma facilment, que es venjatiu per

lleus provocacions, que se ressent de petiteses».

No s pot pas dubtar que hi ha un ralleix de tristor dubtosa en els moralistes romans, com en les ratlles darreres de Hadrian a la seva ànima:

«Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis
Qua nunc abibis in loca;
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut soles, dabis jocos.»¹

El mateix esperit certament es expressat en l'epitafi sobre la tomba del Duc de Buckingham, a l'Abadia de Westminster:

«Dubius non improbus vixi
Incertus morior, non perturbatus;
Humanum est nescire et errare,
Deo confido
Omnipotenti benevolentissimo:
Ens entium miserere mei.»²

Moltes de coses són estades malpreses per religió, especialment l'egoisme, emperò també la temença, l'esperança, l'afició a la musica, a l'art, a la pompa; els escrupols sovint prenen el lloc de l'amor, i la gloria del cel a voltes se fa dependre de joiells i pedres precioses.

1) «Animeta vagarosa, encisera, hostesa i companya del cos, tu te n'aniras a un lloc on, palida, enfredolida i nua, tu no diras pas més follies com solies.»

2) «Jo he viscut dubtant, sense malesa; jo moro en l'incertesa, sense torbació; es humana d'ignorar i d'errar-se; me confio a Déu, totpoderós i benvolent: esser dels essers, compadeix-te de mi!»

Com s'es dit molt bé, molts corren darrera l Crist, no pas pels miracles, sinó pels pans.

En molts de casos les diferències religioses són principalment verbals. Hi ha un conte oriental de quatre homes, un Arab, un Persià, un Turc i un Grec, qui s'avingueren pera aplegar se a sopar; emperò quan ho hagueren fet se barallaren respecte lo que menjarien. El Turc proposà Azum, l'Arab Aneb, el Persià Anghur, mentre l Grec insistia sobre Staphylion. Quan estaven disputant-se,

« Davant dels ulls llurs passà,
carregat de raims, el burro d'un hortala.
Cadascú se posa dret i tot-hom mostra,
am mà afanyosa, el carregament de porpra.
— Guaiteu, l'Azum, — seguit digué l Turc; i — Guaiteu,
l'Anghur, — féu el Persià. — Que es lo que deuria ser
mellor? Certament l'Aneb, Aneb, ho veieu? —
l'Arab tost proclamà. El Grec afegí: — Aquest
es el meu Staphylion. — Després ells que compren
els llurs raims, fent les paus.

Am tot això aprèn. »¹

Se diu que en una ocasió, quan el Dean Stanley havia estat explicant el seu criteri a Lord Beaconsfield, el darrer replicà: « Ah! Senyor Dean, tot això està molt bé, emperò us teniu de recordar d'això: fóra Dogmes, fóra Deans ». El perdre Deans tals com En Stanley certament fóra una gran dissort; emperò, sen segueix tal cosa? Les religions, lluny de ser realment bastides sobre dogmes, massa sovint són enfonsades i esmicolades per

1) Arnold : *Pearls of the Faith*.

ells. Ningú pot dubtar que En Stanley ha fet molt pera enfortir l'Iglesia d'Anglaterra.

Podem no acordar-nos sempre amb En Spinoza, emperò ¿que no té raó quan diu: «El primer precepte de la llei divina, per tant, verament la seva suma i substança, es d'estimar a Déu incondicionalment, com el bé suprem, — incondicionalment, dic jo, i no pas per cap amor ni temença de res d'altre»? I també que la vera essença de la religió es creença en «un Ser Suprem qui s delita en la justícia i la misericòrdia, a qui deuen obeir tots els qui vulguin esser salvats, i la adoració del qual consisteix en la pràctica de la justícia i la caritat envers el proïsme».

El dubte es de dues menes, i nosaltres sovint confonem una raonada suspensió de jutjament am la feblesa de l'indecisió. El professar una opinió pera la qual no tenim prou de raó, es clarament il·lògic; emperò quan es necessari d'obrar hem de fer-ho am la major evidència possible, per lleu que aquesta sia. Ací es l'importança del sentit comú, els instints d'un general, la sagacitat d'un estatista. Pyrrho, el representant reconegut del dubte, a voltes encertadament deturava l seu judici, per foll que fos en l'indecisió d'obrar i en la disculpa, quan, després de resistir tots els arguments de la filosofia, un goç cridaner el treia del seu lloc.

Aplegueu de la Biblia tot lo que l Crist considera necessari pera ls seus deixebles, i que

poc n'hi ha de Dogma! «Religió pura i no enllorada es això: visitar els qui no tenen pares i les viudes en l'afflicció llur, i servir-se sense tara del món.» «Amb això tots els homes coneixeran que vosaltres sou els meus deixebles, si us teniu amor els uns devers els altres.» I també: «Deixeu que la mainada vinga cap a mi». Una lliçó que les criatures tenen d'ensenyar-nos es que la religió es un afer del cor i no pas solament de l'enteniment.

Per què tindriem d'esperar que la religió resolgués qüestions am referència a l'origen i al destí de l'Univers? Nosaltres no hi comptem pas am que l tractat més elaborat ens digui l'origen de l'electricitat i de la calor. L'Historia Natural no fa pas llum sobre l'origen de la vida. La Biologia, que ha professat mai d'explicar l'existència?

«Simonides fou preguntat a Siracusa, per Hiero, qui o què era Déu, a lo qual ell demanà un dia de temps pera pensar la resposta. Al sentdemà sempre anava doblant el temps requerit pera deliberar; i quan Hiero lin demanà la raó, ell replicà que com més considerava l tema més fosc li anava semblant.»

Els Vedes diuen: «Al bell mig del sol es la llum, al bell mig de la llum es la veritat, i entremig de la veritat es l'esser imperible». La Deïtat es estada definida com un cercol el centre del qual es a tot arreu, i la circumferència del qual no es enlloc; emperò l «Déu

es amor» de Sant Joan apela més fortament a l'ànima humana.

L'Església no es pas un lloc pera l'estudi ni pera l'especulació filosòfica. Són pocs els qui no simpatisin am N'Eugenia de Guerin, en la seva tendra afecció per la capelleta de Cahuze, ont ella ns diu que deixà «tant de misères».

El Dubte no exclou pas la Fè:

«Perplexe en la fè, emperò pur en les seves gestes,
a la fi la seva armonia bategant s'escolà,
Creieu-me, hi ha molta més de fè en sencer dubtar,
que no pas en la meitat de les varies creences.»¹

I si tenim d'admetre que molts de punts encara són, i probablement ho seran molt de temps, envolquellats en la fosca, sens pot perdonar si ns permetem diverses especulacions filosòfiques jatsia respecte l nostre començament o la nostra fi.

«La nostra existència no més es un oblidar i una dor-
l'ànima qui s'aixeca am nosaltres, l'estel de la nostra
en altre lloc se pongué, [vida
i de lluny enllà vingué;
no pas amb oblidança entera,
ni tampoc am nuesa completa,
sinó que, nuvols de gloria passants,
venim de Déu, qui es el nostre casal.»²

Malhauradament molts han assajat d'aminorar la malvestat de la vida am la puresa de creença, un esforç debades i infructuós. L'obrar dreturerament es l'escala més segura que

1) Tennyson. 2) Wordsworth.

mena al cel, si bé la vera fè ns ajudarà a trobar-la i a pujar-hi.

«Era l meu dever d'haver estimat el Totpoderós, segurament que jo ho hagués sabut era l meu profit; la meva joia fóra estada que jo ho hagués vist.»

Emperò si la veritat religiosa no pot justificar cap cruesa, se mereix bé tant de reflexió i d'estudi com se vulga.

Jo m refio de que no se suposarà pas que vull despreciar cap esforç honrat pera arribar a la veritat, o de sotsvaluar la devoció d'aquells qui són morts per la llur religió. Més segurament es una errada de considerar el martiri com un merit, quan desde l punt de vista llur fou en realitat un privilegi.

Que tot-hom se persuadeixi, en el seu enteniment, de que

«La veritat es la cosa més enlairada que l'home pot [servar». ¹

Es impossible de sobrevaluar la facultat que «té l'ànima d'estimar la veritat i de fer totes les coses per mor de la veritat» ². Pera arribar a la veritat no ns hauriem pas d'estalviar cap treball, emperò certament tampoc infligir-ne cap a d'altri.

Podem esser segurs de que les baralles mai faran avançar la Religió, i que l perseguir no es pas el camí de convertir. No hi ha

1) Chaucer. 2) Plató.

dubte que aquells qui consideren que tots els qui no s'acorden amb ells sofriran torments eternals, semblen logicament justificats en la persecució adhuc fins a la mort. Tal conducta, si se seguís consistentment, podria segellar una secta particular, i tots els sofriments que ací s podrien infligir, en aquesta hipotesi foren com res en comparança am les penes de l'Infern. Solament que s'ha d'admetre que un tal concepte de la religió es incompatible am cap fè en la bonesa de Déu, i apar del tot irreconciliable am les ensenyances de Crist.

A més, l'Inquisició, adhuc desde l seu punt de vista, generalment resultà fallida. La sang dels martres es la llevor de l'Iglesia.

«Per obediència a l'ordre del Concili de Constança (1415), els restos d'En Wickliffe foren exhumats i cremats fins fer-ne cendres, i aqueixes foren llençades al Swift, un rierol proper de corrent rabenta, i així aquest rierol portà les seves cendres dintre l'Avon, l'Avon dintre l Severn, el Severn dintre mars menudes, aquestes dintre la Mar Gran. I així les cendres d'En Wickliffe són l'emblema de la seva doctrina, que ara es dispersada per tot arreu del món.»¹

El Talmud diu que quan una vegada un home demanà a Shamaï que li ensenyés la Llei en una sola lliçó, Shamaï sel tragué del davant tot enfadat. Aleshores ell anà a trobar

1) Fuller.

Hillel am la mateixa requesta. Hillel digué: «Fes envers els altres com tu voldries que ls altres fessin envers tu. Això es tota la Llei: lo restant, merament comentaris d'ella».

La religió de les races inferiors, en general, es quasi bé un regne de terror i de temença. Les deïtats llurs són geloses i venjatives, crudels, sense mercè i egoistes, odioses i, no obstant, infantivoles. Cal que s facin propicies am festes i ofrenes, sovint adhuc am sacrificis humans. No solament són exigentes, sinó tant capritxoses que, am les mellors intencions del món, sovint es impossible d'estar segurs de complaure-les. De semblants sers dolents, els Bruixots i les Bruixes derivaren els llurs poders infernals. Ningú estava segur; ningú sabia aon s'encatauava l perill. Les accions més lleus aparentment, podien ser farcides de risc seriós; els objectes aparentment més ignocents podien ser fatals.

En molts de casos se suposa que hi han divinitats del Crim, de la Malhaurança, de la Malaltia. Aquests Mals Esperits, naturalment, encoratgen el mal més aviat que no pas el bé. Un energic amic meu fou enviat a un districte de la India on regnava especialment la pigota i aont un dels temples principals era dedicat a la dea d'aquella malaltia. Malgrat certa oposició, ell obtingué que l poble fos vacunat, i la malaltia desaparegué, am gran extranyesa de la gent d'aquella terra. Emperò ls sacerdots de la Dea de la Verola no s desconcertaren:

solament deposaren l'imatge de la llur dea derrotada, i demanaren al meu amic alguna emblema d'ell mateix pera que ells la poguessin instal·lar en lloc de la dea.

Nosaltres, qui tenim prou sort de viure en aquesta centuria, comparativament il·lustrada, escassament ens donem compte de lo que sofriren els nostres passats amb la llur creença en la existència de sers misteriosos i malvolents; de quina manera la vida llur era amargada i enfosquida per aqueixes aprensions terribles.

No obstant, a mida que ls homes han pujat de civilització, la religió llur s'es alçada amb ells: per graus han adquirides concepcions més enlairades i pures del divinal poder.

Tot just ara comencem de donar-nos compte de que un pare amorós i misericordiós no s ressentiria pas d'una errada lleial, ni adhuc pot-ser de que se li atribuís aital injustícia odiosa. I, malgrat això, hi ha res de més clar que l'ensenyança de Crist sobre aquest punt? Moltes i moltes vegades Ell ho recalca an els seus deixebles. «La lletra mata, emperò l'esperit dóna vida.»

En Ruskin diu: «Si per cada retret que fem dels vicis dels homes, nosaltres truquessem an els llurs cors; si per cada afirmació de les demandes de Déu an ells, nosaltres hi substituïssim una afirmació de la Seva bonesa envers ells; si al costat de cada avís de mort, nosaltres poguessim exhibir proves i prometences

d'immortalitat; si, en un mot, en lloc d'assumir l'existència d'una Deïtat terrible, que ls homes, si bé no poden ni gosen negar, no tenen mai volença de concebre-la i a voltes no poden; si nosaltres els ensenyessim una Deïtat més propera, visible, inevitable, emperò tot-benfaenta, la sola presència de la qual fa un cel de la mateixa terra, jo crec que hi hauria més pocs fills sords asseguts a la plaça de mercat».

Emperò no s'ha pas de suposar que sotsvaluen l'importança dels estudis religiosos aquells qui dubten si les darreres veritats de l'Univers poden ser posades en paraules humanes, o adhuc, si ho poguessin ser, dubten si nosaltres forem capaços de capir-les. Ben al contrari. Els dubtes llurs naixen no pas d'orgull, sinó d'humilitat; no pas perquè no aprecien la veritat divinal, sinó, al revers, ells dubten si nosaltres la podem apreciar escaïment, i són esceptics respecte si l'infinít pot ser reduït a lo finít.

Sia la que s vulga la veritat respecte la religió, podem esser segurs de que l barallar-se per mor d'ella deu ser errat. «Que breguin els altres, — diu Sant Agustí, — jo m meravellaré.»

Aquells qui sospenen el llur judici no són pas esceptics per això, i sovint són aquells qui s pensen saber-ne més els qui són especialment torbats pel dubte i l'angoixa.

Fou N'Wordsworth qui escrigué:

« Gran Déu ! Me fóra més agradós
ser un pagà alletat en qualque credo estantiç;
per tal que jo pogués, essent en aquest placent clos,
donar llambregades que m'farien menys soliu.»

En religió, com am les criatures a la nit,
es la foscó i l'ignorança que creen la temença:
la llum i l'amor foragiten la por.

Guaitant endavant cap al pervindre, podem
esperançar bonament, amb En Ruskin, que
«La benvolença d'una pau més i més ampla-
ment extesa van preparant el camí pera una
Iglesia Cristiana que no dependrà ni de l'igno-
rança per la seva continuança, ni de la con-
troversia pera l seu avençament, sinó que
regnarà ensems en la llum i l'amor».

CAPITOL XII

LES FIANCES DE PROGRÉS

«¿Què es, doncs, lo que no ns podem esperar aleshores, quan un esperit d'investigació científica se serà escampat per aquelles regions en les que l'progrés de la civilització, el seu precursor segur, es actualment començat i en actiu avenç? I què es lo que no podem esperar de l'esforç d'intel·ligències poderoses, posades en acció en circumstàncies totalment diferents de totes les que fins ara hagin existides en el món, i sobre una extesa de territori excedint de molt la que fins ara ha produït l'entera cullita de l'humana intel·lectuïtat?»

HERSCHEL

Hi han dues maneres, si es que no n'hi han més, de guaitar avant am fiances de progressar en el pervindre. En primer lloc, una coneixença més gran de la Natura, de les propietats de la matèria, i dels fenòmens que ens envolten, poden procurar als nostres fills avantatges molt més grans adhuc que aquelles

que nosaltres mateixos fruim. Segonament, l'extensió i el perfeccionament de l'educació, la creixenta influència de la Ciència i de l'Art, de la Poesia i la Musica, de la Literatura i la Religió, de totes les forces que tendeixen al bé, raonablement poden esperarçar que elevaran l'home i el faran més amo de sí mateix, més capaç d'apreciar i de gaudir les seves aventatges, i de capir la veritat del proverbi italià: «onsevulla es la llum, allà es la joia».

Una consideració que ha contribuït en gran manera a retardar el progrés es estada l'idea volandera de que hi ha una mena d'ingratitude, i adhuc d'impietat, en assajar de perfeccionar lo que la Divina Providença havia arreglat pera nosaltres. Així s diu que Prometheu incorregué en les ires de Jove per haver concedit l'ús del foc als mortals; i d'altres avenços solament s'escaparen de castics similars, quan l'ingenuitat dels sacerdots els atribuï a favor especial d'alguna deïtat particular. Aquest sentiment encara no es pas ben mort. Adhuc jo m puc recordar del temps quan moltes persones excelentes tenien escrupol o prejudici respecte l'ús del cloroform, perquè s'imaginaven que l dolor era ordenat en certes circumstancies.

Sens diu que en els primers temps dels Saxons, Edwin, rei de Northumbria, cridà ls nobles i sacerdots al seu voltant pera discutir si s'havia d'escoltar o no cert missioner. El resultat era dubtós, emperò, a la fi,

s'alçà un vell capitost i digué: « — Vós sabeu, oh rei, que a la vesprada d'hivern, quan seieu a taula pera sopar en la vostra sala, am la companyia entorn de Vós, quan la nit es fosca i feresta, quan la torpada arremolina pluja i neu part-defòra, quan a dintre la sala es esclarida i calenta amb un foc ablamat, a voltes s'escau que un pardal vola de la fosca nit dintre la sala iluminada, volatega a través de la cambra i després s'envola a l'altre cap novament dintre la nit fosca. El veiem alguns moments, emperò no sabem d'on vingué ni aon va en la negror de la tempesta fòra casa. Així es la vida d'un home. Apar per curt espai en la calor i la lluentor d'aquesta vida, emperò lo que succeí abans d'aquesta vida, o lo que seguirà an aquesta vida, això nosaltres no ho sabem pas. Si, doncs, aquests nous predicadors ens poden iluminar respecte de la foscó que devingué abans, i la foscó venidora després, escoltem lo que ells tenen pera ensenyar-nos».

Sovint se diu, no obstant, que per molt grans i sorprenentes que sien estades les recents descobertes, hi han certs problemes ulteriors que per sempre més tenen de romandre sense resoldre. Per la meva part jo preferiria abstenir-me de posar cap d'aitals limitacions. Quan Park preguntà als Arabs què devenia l Sól a la nit, i si l Sól era sempre l mateix, o bé era nou cada dia, ells replicaren que era follia una pregunta com aqueixa, essent com-

pletament fòra de l'encalç de l'investigació humana.

M. Comte, en el seu *Cours de Philosophie Positive*, tant recentment com el 1842, posà com una axioma respecte ls cossos celests: «Nosaltres podem confiar de determinar les llurs formes, distàncies, magnitud i moviments, emperò de cap de les maneres podrem jamai estudiar la llur constitució química o l'estructura mineralògica». Am tot, al cap de pocs anys, aquesta suposada impossibilitat es estada talment realisada, mostrant lo insegur que es de limitar les possibilitats de la ciència¹.

Certament, es tant cert ara com en el temps d'En Newton, que l gran oceà de veritat s'extén a davant nostre, encara pera descobrir. Sovint jo desitjo que algun President de la «Royal Society», o de la «British Association» escullís per lema del seu parlament anual: «Les coses que nosaltres no sabem». Qui es que pot dir a la vora de quins descobriments ens trobem, pot-ser adhuc ara! És extraordinari l'estret marge que durant anys i anys pot haver-hi entre l'home i algun avenç important. Per exemple, poseu el cas de la llum eléctrica. Durant anys era sabut que si s ficava una barreta de carbó dintre un receptor de vidre on se fos feta la buidor, i una corrent d'electricitat hi passava a través, el carbó lluía amb una llum intensa; emperò d'altra banda

1) Lubbock: *Fifty Years of Science*.

s'escalfava talment que'l vidre reventava. N'Edisson encertà l'idea de que si feu el filament de carbó prou prim, us deslliurareu de la calor i, no obstant, tindreu llum abundosa. El dret de N'Edisson a la seva patent es estat contestat precisament baix aquest mateix criteri. S'ha dit que la mera introducció d'una diferència tant petita com el cambi d'una vareta prima per un filament molt prim, era un detall tant lleu que no podia pas ser patentat. Els perfeccionaments d'En Swan, d'En Lane, d'En Fox, i d'altres, si bé tant importants en l'ensemble, són estats fets pas a pas.

Preneu també'l descobriment de l'anestesia. Al principi de la centuria Sir Humphrey Davy descobrí'l «gas rioler», com l'anomenaren aleshores. Trobà que produïa insensibilitat completa al dolor i, no obstant, no feia cap mal a la salut. Baix la seva influència arrencaren un queixal, i naturalment sense dolor. Aquests fets eren sabuts dels nostres químics, eren explicats als estudiants en els nostres grans hospitals, i, malgrat això, durant mitja centuria l'aplicació obvia no s'va pas acudir a ningú. Les operacions seguiren fent-se com abans, els malalts sofriren les mateixes tortures horribles, i, ab tot, el benefic element era a les nostres mans, se coneixien les seves propietats meravelloses, emperò mai s'acudí a ningú de fer-ne ús.

Puc donar un exemple més. Generalment se diu que l'impremta fou descoberta a la

quinzena centuria; i talment ho fou per totes les aplicacions pràctiques. Emperò de fet l'impremta era coneguda molt de temps abans: els Romans usaven segells; sobre ls monuments dels reis assirians, el nom del monarca regnant se pot trobar imprès degudament. Quina es, doncs, la diferença? Un pas petit, però de tota importança. L'inventor real de l'impremta fou l'home en l'enteniment del qual llampegà l'idea fructuosa de tenir marques separades pera cada lletra, en comptes de tenir-les per cada mot separadament. Tant lleu com sembla la diferença i, malgrat això, durant 3.000 anys aquesta pensada no s'acudí a ningú. Qui pot dir quins altres descobriments, tant trascendents com aquests, s'escauen actualment sota ls nostres ulls!

N'Archimedes digué que, si li donaven un punt d'aguant, ell alçapremaria la terra. Una veritat porta a l'altra, cada descobriment ne fa un altre de possible, i, lo que es més, un de superior.

No més ens comencem de donar compte de la meravellosa extesa i complexitat de la Natura. En altre lloc he cridat l'atenció respecte d'això am referença especial als orguens problematica de sentit que molts d'animals posseeixen¹.

Hi ha tota raó pera confiar que ls estudis futurs faran molta de llum sobre aqueixes es-

1) Lubbock: *The Senses of Animals*.

tructures interessantes. No hi ha pas dubte que podem esperar molt del perfeccionament dels nostres microscopis, de l'ús de nous reactius i de novelles aplicacions mecàniques; emperò ls ultimants atoms de que s'composa la materia són tant infinitesimalment petits, que es difícil de preveure cap manera de la qual ens poguem refiar pera la solució final d'aquests problemes.

En Loschmidt, que d'aleshores ençà s'ha vist confirmat per En Stoney i Sir W. Thomson, calcula que cada un dels ultimants atoms

de la materia tot lo més té $\frac{1}{50.000.000}$ de polsada de diàmetre. En aquestes circumstancies semblaria que al present no podem pas confiar am cap gros avenç en la nostra coneixença dels atoms, pel perfeccionament del microscopi. Amb els instruments actuals podem percebre ratlles reglades sobre vidre, que són

$\frac{1}{90.000}$ de polsada separades; emperò, degut a les propietats de la llum mateixa, sembla que no podem pas esperar de poder percebre objectes que sien molt menys de

$\frac{1}{100.000}$ de polsada de diàmetre. Séns dubte que ls nostres microscopis poden ser perfeccionats, emperò la limitació no es pas en l'imperfeció dels nostres medis òptics, sinó en la natura de la llum mateixa.

S'ha calculat que una partícula d'albumi-

na d'un diàmetre de $\frac{1}{80.000}$ de polsada no conté pas menys de 125.000.000 de molècules. En un compost més senzill el nombre fóra molt més gros; en l'aigua, per exemple, no pas menys de 8.000.000.000. Adhuc aleshores, si nosaltres poguessim construir microscopis molt més potents que cap dels que ara posem, no ns permetrien pas d'obtenir per visió directa cap idea de l'organització ultimànta de la matèria. La més petita esfera de matèria orgànica que s podria definir clarament amb els nostres microscopis més potents, en realitat pot ser molt complexa: es bastida de molts de milions de molècules i sen segueix que pot haver-hi gaire bé un nombre infinit de caràcters estructurals en els teixits orgànics, respecte dels quals, al present, nosaltres no podem preveure cap manera d'examinar-los¹.

Altrament, s'ha demostrat que ls animals ouen sons que s troben fóra d'encalç del nostre oir; i jo he provat que ells poden percebre els raigs ultra-violats, que són invisibles pera ls nostres ulls².

Ara bé: com que cada raig de llum homogènia que nosaltres podem percebre ens apar com un sol color distint, devé probable que aquells raigs ultra-violats s'han de fer aparents

1) Lubbock: *Fifty Years of Science*.

2) Id.: *Ants, Bees and Wasps*.

als animals com un color distint i separat (del qual nosaltres no ns podem pas formar cap idea), emperò tant diferent dels altres com el vermell ho es del groc o el verd del color de viola. També n surt la qüestió de si pera aquests animals la llum blanca diferiria de la nostra llum blanca, en contenir aquest color adicional.

Aqueixes consideracions no poden sinó provocar la reflexió de lo molt diferent que l món pot — jo anava a dir deu — aparèixer a d'altres animals, de lo que ns-e sembla a nosaltres. El so es la sensació produïda en nosaltres quan les vibracions de l'aire topen amb el timpà de la nostra orella. Quan són poques, el so es baix; a mida que augmenten en nombre, ell devé més i més alt; emperò quan arriben a 40.000 per segon deixen de ser audibles. La llum es l'efecte produït en nosaltres quan les ones de llum toquen el nostre ull. Quan 400 milions de milions de vibracions d'eter per segon arriben a la retina, produeixen la sensació de vermell, i a mida que augmenta l nombre, el color passa a ataronjat, després al groc, verd, blau i violat. Emperò entre 40.000 vibracions per segon i 400 milions de milions, nosaltres no tenim pas cap orguen de sentit capaç de rebre una impressió. No obstant, entre aquests limits pot existir qualsevol nombre de sensacions. Nosaltres tenim cinc sentits i a voltes ens imaginem que no n'hi han altres de possibles. Emperò es

una cosa obvia que no podem pas amidar l'infinit am les nostres migrades limitacions.

A més, guaitant d'una altra banda la qüestió, trobem orguens complexes de sentit en els animals, ricament proveïts de nervis, emperò la funció dels quals fins ara som impotents pera explicar. Poden haver-hi altres cinquanta sentits tant diferents dels nostres com el so ho es de la visió; i adhuc, dintre ls limits dels nostres sentits, poden haver-hi un sés fi de sons que nosaltres no podem oir, i colors, tant diferents com el vermell del verd, dels quals nosaltres no tenim cap concepció. Aqueixes i un miler d'altres qüestions romanen pera resoldre. El món familiar que ns envolta pot ser un lloc totalment diferent pera ls altres animals. Per ells pöt ser rublert de musica que nosaltres no podem pas oure, de colors que no podem pas veure, de sensacions que no podem pas concebre. El posar aucells i besties dissecats dintre armaris vidriats, l'arreglar insectes en els cabinets, i plantes secades en els calaixos, es merament la preparació i els preliminars de l'estudi; el sotjar els habits llurs, l'entendre les llurs relacions d'un a l'altre, l'estudiar els llurs instints i l'inteligença llur; l'assegurar-se de llurs adaptacions i relacions am les forces de la Natura, donar-se compte de lo que l món apar an ells; tot això constitueix, al menys a mi m'ho sembla, el veritable interès de l'història natural, i adhuc ens pot donar la clau de sentits i de percep-

cions, dels quals presentment no tenim cap concepció¹.

Baix aquest punt de vista, les possibilitats de progrés me semblen quasi bé ilimitades.

També jo crec que, en lo que pertoca a l'actual condició de l'home, no s pot pas qüestionar el fet de que hi ha hagut qualque avençament.

En els temps mig-evals, per exemple, la cultura i el refinament escassament existien enllà dels limits de les corts, i allà encara no pas sempre. La vida en els castells anglesos, francesos i alemanys era ruda i quasi barbara. Mr. Galton ha exposat l'opinió, que jo no som pas en el cas de discutir, que la població d'Atenes, presa en conjunt, era tant superior a nosaltres, com nosaltres ho som an els selvatges australians. Emperò, adhuc si fos així, la nostra civilització, tal com es, es més escampada, de manera que inqüestionablement el nivell general europeu es més enlairat.

No hi ha pas dubte que molt d'això es degut a la major facilitat d'accés a la literatura de la nostra terra, an aquella literatura, segons paraules d'En Macaulay, «la més serena, la més pura, la més durable de totes les glories de la nostra terra; an aquella literatura tant rica en preciosa veritat i preciosa ficció; an aquella literatura que pot enorgullir-se del princep de tots els poetes, i del princep de

1) Lubbock: *The Senses of Animals*.

tots els filòsops; an aquella literatura que ha exercida una influència més estesa que l nostre comerç i més poderosa que la de les nostres armes».

Ben pocs de nosaltres utilisem tot lo que podriem el nostre enteniment. El cos para de créixer en pocs anys; emperò l'enteniment, si l deixem fer, pot créixer tant com dura la vida.

La marxa avant del progrés en el pervindre podem esser segurs que no s confinarà pas a mers descobriments materials. Nosaltres sentim que som en camí de potences mentals superiors; que problemes que ara aparen fòra d'encalç de la pensa humana rebran la llur solució i obriran carrera vers avenços encara més enllà. A més, podem refiar-nos que l progrés no serà pas merament material, ni tampoc merament mental, sinó moral ensems.

Es natural que nosaltres sentim orgull de la bellesa d'Anglaterra, de la grandaria de les nostres ciutats, la magnitud del nostre comerç, la riquesa del nostre país, la vastesa de l'imperi nostre. Emperò la vera gloria d'una nació no consisteix pas en l'estesa del seu domini, ni en la fertilitat del sòl, ni en la bellesa de la Natura, sinó més aviat en la preeminència moral i intel·lectual de les gents.

I, no obstant, que pocs de nosaltres, rics o pobres, hem fet de nosaltres tot lo que podriem ser. Si ell fa tot lo que pot, com diu Shakespeare: «Quina obra-de-mestre es un

home! Que noble en raó! Que infinit en facultat! En forma i en moviment, que escaient i admirable!». Cert, fins ara ben pocs se pot dir que assoleixin aquest enlairat ideal.

Els Hindús tenen una teoria segons la qual després de la mort els animals tornen a viure amb forma diferent: aquells que ho han fet bé, en forma de grau superior; aquells que ho han fet malament, en una de més avilida. Ells troben que l'creure-ho així es un poderós incentiu per a una vida virtuosa. Emperò tant si això es ver com si no d'una vida futura, es certament veritat de la nostra present existència. Si durant un dia fem tot lo que podem, al sentdemà ns aixecarem en una vida superior; mentre que si ns deixem arrocegar per les nostres passions i temptacions, amb igual certesa fem una passa avall vers una natura inferior.

Es un exemple interessant de l'Unitat de l'home, i un encoratjament per a aquells de nosaltres qui no tenim pretença de genis, que, si bé naturalment hi han hagudes excepcions, no obstant, com ensemble, els períodes de progrés generalment són estats aquells en que una nació ha treballat i sentit tota plegada; l'avenç es estat degut, no pas enterament a l'esforç d'uns pocs grans homes, sinó també d'un miler d'homes comuns; no pas a un sol geni, sinó a un esforç nacional.

Verament, penseu lo que podria ser.

«Ah! Quan serà l bé de tots els homes la regla de cadascú, i la pau universal sia com un axe de llum a través la terra, i, com un caminal de raigs esbiaixant la mar, perduri envoltant tot el cercle de l'any daurat?»¹

La vida nostra es enronxada de misteri, el nostre món mateix es una taqueta en l'espai sense fites; i no solament el període de la nostra vida individual, sinó la de tota la raça humana, es com si fos no més que un moment en l'eternitat del temps. Nosaltres no podem pas imaginar-ne cap origen, ni preveure-n la conclusió.

Emperò si bé encara no podem percebre cap via de recerca que ns pugui donar la clau de la solució, en un altre sentit nosaltres ens podem refiar de que cada adició al nostre saber es una petita passa vers la gran revelació.

El progrés pot ser més lent o més ràpid. Pot pervenir a d'altri i no pas a nosaltres. No vindrà pas cap a nosaltres sinó breguem pera mereixe-l. Emperò, de venir, segurament que ho farà.

[pas:
«No obstant, una cosa hi ha, que vosaltres no anorreaireu dreturer pensar, que l foc ni l ferro no pot espantar.»²

El pervindre de l'home es ple d'esperança, i qui pot preveure ls limits del seu destí?

1) Tennyson.

2) Swinburne.

CAPITOL XIII

EL DESTÍ DE L'HOME

« Car me dóna de parer que ls sofriments d'aquest temps present no són pas mereixedors de comparar-se am la gloria que serà revelada en nosaltres. »

Romans, VIII, 18

EMPERÒ si bé tenim així una esperança segura i certa de progrés pera la raça, de totes maneres, en lo que pertoca a l'home individualment, a mida que anem tenint anys nosaltres gradualment ens preocupem menys i menys de moltes de coses que ns feren el major plaer en la juvenesa. D'altra banda, si hem usat com cal el nostre temps, si ns hem escalfat dreturerament amdues mans « davant de la foguera de la vida », nosaltres encara podem guanyar-hi més de lo que perdem. Quan la nostra força minva, també sentim

menys de necessitat d'esforç. L'esperança es gradualment reemplaçada per la recordança; i el que això augmenti o no la nostra felicitat depèn de lo que sia estada la nostra vida.

Es clar que hi han vides que disminueixen de valer a mida que avança la vellor, vides en les que un plaer s'esvaeix darrera l'altre, i adhuc aquells que romanen perden el llur gust; emperò n'hi han d'altres que guanyen en riquesa i en pau tot i més encara de lo que l temps els roba.

Els plaers de la juvenesa poden excedir en vivor i en atirança, emperò a lo mellor tenen un regust d'angoixa i d'inquietut; no poden pas tenir la plenor i la fondaria que poden acompanyar les consolacions de l'edat, i que són entre les més riques recompenses d'una vida desinteressada.

Car am l'acabament de la vida passa com amb el finar del jorn: pot haver-hi nuvols, i, no obstant, si l'horizon es serè, la vesprada pot ser bella.

La vellor té un ric proveiment de recordances. La vida es plena de

«Joies massa exquisides pera tenir durada,
i, no obstant, més exquisides quan són passades».¹

En Swedenborg s'imagina que en el cel els angels avancen continuadament vers la primavera de la llur juvenesa, de manera que

1) Montgomery.

aquells qui han viscut més són realment els més joves; i tots nosaltres, que no hem tingut amics qui semblen realitzar aquesta idea? Que són en realitat — vull dir en esperit — tant frescs com una criatura i dels quals se pot dir, am més veritat que de Cleopatra, que

«L'edat no pot marcir, ni la costum malmetre la llur varietat infinida».

«Quan jo considero la vella, — diu Ciceró, — jo trobo quatre causes per mor de les quals se la considera miserable: una es que ns retreu de la transacció dels quefers; la segona perquè fa tornar més feble l'cos; la tercera perquè ns priva gaire bé de tots els plaers; la quarta perquè no es pas molt lluny de la mort.» De totes aqueixes raons guaitem, si voleu, lo importantes i encertades que són cascuna d'elles.

L'esser deslliurat dels afers absorbents de la vida, el sentir que un hom s'ha guanyat dret a la lleura i al repòs, segurament que en sí no es pas cap mal.

A la segona complanta contra la vella ja m'hi som referit al parlar de la Sanitat.

La tercera es que no té passions. «Oh noble privilegi de l'edat, si verament ens treu lo que es el nostre més gran defecte en la juvenesa!» Emperò ls sentiments més enlairats de la nostra natura no són pas necessàriament afeblits; o més aviat poden devenir tant més serens, essent purificats dels

elements més grollers de la nostra natura inferior.

Aleshores, certament, se podria dir que «l'Home es el sol del món, més que no pas el veritable sol. El foc del seu meravellós cor es la sola llum i calor dignes de ser escandalades o amidades». ¹

«Tot sol, — diu Manú, — cada home es nat dintre del món; tot sol ell mort; tot sol ell reb el premi de les seves bones obres; i tot sol el castic dels seus pecats. Quan ell mor, el seu cos jau com un arbre caigut sobre la terra, emperò la seva virtut acompanya la seva ànima. Deixeu, doncs, que l'Home culli i proveeixi de Virtut, pera que així puga tenir una companya inseparable en aquella foscor que tots devem atravesar, i que costa tant de traversar.»

Que no es extraordinari que tanta de gent agafi deliberadament un camí que, per dir lo menys, ells ja saben que no es pas el de la felicitat? Que prefereixin fer els altres malhaurats, més aviat que fer-se feliços ells mateixos.

En Plató, en el *Phaedrus*, explica això descrivint l'Home com un Esser Compost, tenint tres natures, i el compara amb un parell de cavalls alats i un carreter. «Dels dos cavalls l'un es noble i de pura raça, l'altre es lleig i de raça entraversada; i, com se podia esperar, no es pas gens senzill de menar-los.»

1) Emerson.

El noble corcer assaja d'enlairar la carreta, emperò l'altre lluita pera arrocegar-la cap avall. A mida que passa temps, si l'carreter es entenimentat i ferm, la part noble de la nostra natura ens elevarà més i més.

«L'Home — diu En Shelley — es un instrument sobre el qual passen una serie d'impressions externes i internes, com les alternances d'un vent revolçant sempre sobre una lira eoliana, que amb el llur passar li fan fer una melodia sempre cambiata.»

En Ciceró esmenta l'acostament de la mort com el quart inconvenient de la vellor. A molts d'enteniments l'ombra de la fi sempre es presenta, com la caixa de morts en el festí egipcià, i ennuvola tot el solei de la vida. Emperò, que deuriem guaitar-la així la mort?

Les belles ratlles d'En Shelley,

«La Vida, com volta de vidre de moltes colors,
entela la blanca radiança de l'Eternitat,
fins que la mort ne fa engrunes trepitjant-la»,

contenen, al menys a mi m'ho sembla, una doble errada. La vida no ha pas d'entelar necessàriament la blanca radiança de l'eternitat, ni la mort necessàriament l'ha d'esmicolar trepitjant-la.

Emperò no ho sabrà mai ningú mateix que ell es mort. A més d'això, En Coleridge diu que l'home té

«Tres tresors, — llum i amor,
i pensaments calms, regulars com halenar d'infant;

i tres fermes amics, molt més segurs que l dia i la nit: ell mateix, el seu Faedor i l'Angel de la Mort».

La Mort es «la fi de tots, el remei de molts, el desig d'alguns, no mereixent tant de ningú com d'aquells envers els quals anà, abans de que la cridessin».¹

Després de les tempestes de la Vida, la pau ve am la mort:

«Duncan es a la seva fossa;
ell dorm bé després de la febre agitada de la vida;
la traició ha fet lo pitjor: ni l'acer, ni l verí,
malícia domestica, host forastera, res,
el pot tocar gens més.»

Devegades se suposa que la jornada a la

«Terra desconeguda, dels quals termes
no retorna cap viatger»,

ha d'esser una jornada de dolor i de sofriment, emperò això no es pas així. La mort sovint es tranquila i quasi bé sense patir.

En Bede, durant la seva darrera malaltia, estava traduint l'Evangeli de Sant Joan en anglo-saxó, i el matí de la seva mort el seu secretari, notant la seva defallior, digué: «Ara no més resta un capitol i sembla que us es dificil de parlar». «Es senzill, — digué En Bede; — agafeu la ploma i escrigueu tant depressa com pogueu.» A l'acabament del capitol l'escrivà digué: «Es acabat», a lo qual

1) Seneca.

Bede replicà: «Tu has dit la veritat: *consummatum est*». Després repartí lo poc que ell tenia entre la germanor, havent fet lo qual demanà quel possessin a l'altra banda del lloc ont ell usualment pregava, digué: «Gloria sia al Pare i al Fill i a l'Esperit Sant»; i quan pronunciava la darrera paraula expirà.

En Goethe finà sense cap sofriment aparent, havent-se tot just preparat pera escriure i expressat la seva satisfacció pel retorn de la primavera.

De la mort d'En Mozart sens diu que «el requiem inacabat era sobre l llit, i els seus darrers esforços eren pera imitar alguns efectes instrumentals peculiars, quan féu el darrer respir en els braços de la seva muller i llur amic Süssmaier».

En Plató morí en l'acte d'escriure; En Lucan, mentre recitava part del seu llibre sobre la guerra de Pharsalia; En Blake morí cantant; En Wagner fent bacaines a l'espatlla de la seva muller. Molts són finats mentre dormien. Grans autoritats medicals han expressat la llur sorpresa de que ls qui s moren, poques vegades senten defalliment o recança. I adhuc aquells qui pereixen per la violença, com per exemple en una batalla, es probable que senten ben poc de sofriment.

Emperò, què hi ha del pervindre? Se pot dir que ara hi han dues opinions principals. N'hi han alguns qui creuen verament en l'immortalitat de l'ànima, emperò no pas de l'à-

nima individual. Que la nostra vida sia continuada en la de les nostres criatures semblaria talment la deducció natural de la semblança que fa Sant Pau, com la del gra de blat se continua en la planta de l'any següent.

Mentre existeixi realment la felicitat, es egoista de retreure massa la part que hi tenim. Admeteu que l'ànima es immortal, emperò que en l'estat futur d'existència hi hagi una falla en la continuïtat de la memòria, que un hom no s recorda de la vida presenta. En aquest cas, que se m'endonarà més lo que esdevingui a l'ànima habitant aquest cos, de lo que esdevingui a qualsevulla altra ànima? I, desde aquest punt de vista, que no es involta l'importança de l'identitat en la de continua recordança? Emperò sia això com se vulla, segons l'opinió general, l'ànima, si bé separada del cos, retindrà la seva identitat conscienta, i se despertarà de la mort, com ho fa d'una dormida; de manera que si nosaltres no podem pas afirmar que

« Milions de criatures espirituals caminen per la Terra, invisibles, quan ens despertem ensems que quan dormim »,¹

de totes maneres elles existeixen en algun altre indret de l'espai, i certament nosaltres les guaitem quan esguardem els estels, si bé, pera ls nostres ulls, elles són encara invisibles.

1) Milton.

No obstant, en cap dels dos casos pot mirar-se la mort com un mal. El desitjar que la juvenesa i la força no fossin pas afectades pel temps ja seria una cosa tota diferenta.

«Més si no som destinats a ser immortals, no obstant es una cosa que un home pot desitjar d'expirar al seu temps degut. Car, així com la Natura prescriu una fita a totes les altres coses, també ho fa així am la vida. Ara bé: la vellor es la consumació de la vida, com si fos d'una representació, la qual fadiga nosaltres deuriem defugir especialment quan a més d'això s'hi afegeix la sacietat.»¹

Baix aquest punt de vista, doncs,

«No ploreu pas per la mort:
sols es una febre calmada,
un dolor suprimit, — una temença en repòs,
una solemnial esperança realisada.
El clar de lluna sobre l somniejant fonda
escassament es més calm. Doncs, per què plorar?»

»No ploreu pas per la mort!
La deù de llagrimes es estroncada;
qui sab, de la llum interna, la brillantor
an aquells ulls ciosos revelada?
Qui sab de quin amor sagrat es rublert
el cor que aparenta tant fred i tant quiet?»

Més d'un esperit contristat se serà aconhortat amb el pensament de que

«Alguns anys més han de rodolar,
qualques estacions han de venir,
i serem amb aquells qui adormits
jauen en el repòs del fossat.

1) Ciceró.

Ací una mica més de bregar,
 una mica més de partiments,
 de penes i llagrimes encar,
 i ja no haurem de plorar mai més.»

No obstant, ningú ha expressat això d'una manera més gran que En Shelley:

«Pau, pau! No ho es pas de mort, ell no dorm pas!
 S'es despertat del somni de la vida.
 En terbolinoses visions esgarriats,
 sense profit, am fantasmes tenim lluita:
 ell ja ha traspasat l'ombra de nostra nit.
 L'enveja, la calúnnia, l'odi i el dolor,
 i aquell desfici mal nomenat delit,
 no l poden tòcar ni danyar altre cop.
 Del contagi de món, el feixuc tacar,
 no l'ha pas de témer, ni s'ha d'entristir
 debades per un cor devingut glaçat,
 ni per la testa que l temps ha esblanqueit.»

Am tot, la major part de la gent refusen de creure que

«Som de la materia
 de que són fets els somnis, i la nostra petita vida
 amb un sòn es arrodonida».¹

Segons l'opinió més general, la mort deslliura l'ànima de l'impedimenta del còs i ens crida cap al lloc de judici. De fet,

«No hi ha pas mort! Es transició lo que ho sembla;
 aquesta vida de mortal respir,
 sols es un raval de la vida elisenca,
 la portalada de la qual anomenem Mort.»²

Nosaltres tenim cossos, «nosaltres som esperits». «Jo som una ànima — digué N'E-

1) Shakespeare. 2) Longfellow.

pictet — arrossegant un cos.» El cos es la mera forma pereixedora de l'essença immortal. En Plató conclogué que si l'obrar de Déu ha de ser justificat, té d'haver-hi una vida futura.

En amdós casos la mort es un descarrec pera ls vells. La Bíblia insisteix molt forciblement sobre l do de la pau: «Jo t dono la meva pau: no pas tal com la dóna l món, te la dono jo». El Cel es descrit com essent un lloc ont els dolents deixen de torbar, i els afadigats hi tenen repòs.

Emperò jo suposo que cadascú té d'haver-se preguntat en què poden consistir els plaers del cel.

«Car tot lo que sabem
de lo que ls benhaurats fan al cel
es que estimen i que canten.»¹

Verament s'acordaria am l'ideal de ben pocs homes, si tingués d'haver-hi cap «lluita per la vida» en el cel. Aleshores forem en un estament ben poc mellor de lo que ho som ara. Aquest món ho es molt de bell, si tant sols el poguessim fruit en pau. I, no obstant, la mera existència passiva — merament vegetativa — oferiria poca gaubança en sí. Talment fóra intolerable gaire bé.

A més, l'angoixa de canviar, sembla inconsistent am una felicitat perfecta; i, no obstant, una monotonia fadigosa, interminable,

1) Waller.

la mateixa cosa un cop i altre cop, pera sempre més, sense repòs o varietat, més aviat suggereix enlleïment que no pas benhaurança.

«Perquè encar retornà l dubte: Pot Déu procurar a l'ample cor humà ço que no s puga esvair, ni a través la maror de temps d'eternal durar, caigui sobre afadigats esperits?»

Així li feren dir: — Si Déu talment ha bastit un món esvaint-se, que rapidament passa, i ha fet tant abundosa provisió de delit, pera tots els humans que hostatja,

Qui sab lo que ls ulls que l'esperen podran guaitar quan mostri la seva presència glorificada en mons que per un sol jorn no foren pas fundats, sinó per una eternal anyada?»¹

Ací la ciència sembla suggerir una resposta possible: la solució de problemes que ns han fet parterir en aquest món; l'adquisició de idees novelles; l'esclariment de l'història del passat; del món d'animals i de plantes; els secrets de l'espai; les meravelles dels estels i de les regions més enllà dels estels. El conèixer tots els indrets bells i interessants del nostre propi món, verament fóra quelcom pera esperarçar, i el nostre món no es sinó un entre molts de milions. Quan a la nit jo guaito cap enllà ls estels, a voltes penso si mai tindrè el privilegi de visitar-los i explorar-los, essent un esperit desincorporat. Quan haguesim fet el gran tom, se serien despertades

1) Trench.

coses novament interessantes, i bé podriem tornar a començar.

Ací hi ha una infinitat de coses atractivoles sense gens d'angoixa. De manera que a la fi el sol dubte pot ser de

«Que no n'hi hagués prou amb una eternitat
per a amidar l'alçaria i la grandor
de lo que a'là, en Paradís, hi es reservat:
la sempre-nova dilecció».¹

Pera mi, jo sento, digué En Greg, que «Déu no ha pas promès el cel del temperament ascetic, ni del dogmatic teolog, ni del mistic subtil, ni del martre auster, igualment disposat a infligir i a soportar, sinó un cel d'efectes purificats i permanents,—d'un llibre de saviesa am fulls eternals, i capacitat ilimitada pera llegir-lo,— amb aquells que estimem sempre al voltant nostre, sense malentendre-ns, ni nosaltres fer-los parterir,— un cel de gloriós treball pera fer i facultats adequades pera fer-lo,— un món de poemes resoltos, ensems que d'ideals realisats».

En Ciceró certament que no exagerà pas quan digué: «Oh! Jorn gloriós! Quan jo traspasaré vers aquella companyia divinal i assemblatge d'esperits, i deixaré aquesta escena regirada i tèrbola! Car jo aniré no solament envers aquells grans homes, dels quals he parlat abans, sinó també cap an el meu esti-

1) Trench.

mat Cató, mellor que l qual no nasqué pas mai cap home, ni s distingí més per l'afecte piedós; el cos del qual jo vaig cremar, mentres, al contrari, lo que pertocava era que l meu fos cremat per ell. Emperò, sense abandonar-me, sinó guaitant sovint enrera, sens dubte que la seva ànima partí vers aquelles regions on vegé que jo mateix era destinat a anar. Que, si bé una malhaurança pera mi, semblà que jo la sofria pacientment: no pas que la suportés amb indiferença, sinó que vaig aconsolar-me am la recordança de que la separació i la distança entre nosaltres no continuaria pas molt de temps. Per aqueixes raons, oh Scipió (ja que diguereu que vós i Laelius solieu astorar-vos d'això), m'es tolerable la vella i no solament gens fadigosa, sinó adhuc delitosa. I si jo vaig errat en això, de que crec que les ànimes dels homes sien immortals, de bon grat m'ilusiono jo mateix: ni tant sols desitjo que aquesta errada, que m dóna plaer, me sia arreballada mentre jo visca; emperò si jo, quan sia mort, no tinc d'esser conscient, segons imaginem alguns filososps de migrat enteniment, jo no tinc pas por de que ls filososps morts ridiculisin aquesta ilusió meva».

Tampoc puc omitir el notable passatge de l'*Apologia*, quan, pledejant davant del poble d'Atenes, En Socrates diu: «Reflexionem de una altra manera i veurem que hi ha molta de raó pera confiar que la mort es un bé; car

una de dues coses: o bé la mort es un estat de no-res i d'inconsciència completa, o bé, com diu la gent, hi ha un canvi i una emigració de l'ànima, d'aquest món vers l'altre. Ara bé: si suposeu que no hi ha pas estat conscient, sinó un sòn com el dormir d'aquell qui no es torbat ni tant sols per la visió de somnis, la mort serà un guany que no s pot lloar prou. Perquè si una persona hagués de triar la nit en que l seu dormir no sigués torbat ni tant sols per somnis, i hagués de comparar els altres dies i les nits de la seva vida amb aquest, i després ens hagués de dir quants de dies i quantes de nits ell ha passats més plents i millors que aquest en el curs de la seva vida, jo crec que qualsevol home, no diré pas un particular, sinó adhuc el Gran Rei, no n trobarà pas gaires de jorns o de nits aitals, en comparança amb els altres. Doncs, si la mort es com això, jo dic que morir es guanyar; perquè aleshores l'eternitat unicament es una sola nit. Emperò si la mort es la jornada cap un altre lloc, i allà, segons diuen, hi són tots els morts, quin bé, oh amics i jutges meus!, pot ser més gran que aquest?

«Si verament, quan el pelegrí arriba an el món d'abaix, es deslliurat dels professors de justícia en aquest món, i troba ls veritables jutges que s diu que judiquen allà, — Minos i Rhadamanthus i Æacus i Triptolemus i d'altres fills de Déu, qui foren dreturers en la llur propria vida, — aquell romiatge serà

mereixedor de fer-se. Que es lo que un hom no donaria pera conversar amb Orfeu i Musæus i Hesiodo i Homer? Certament, si això es veritat, deixeu-me morir i tornar a morir. Jo mateix, també, tindrè un meravellós interès de trobar-me allà i de conversar am Palamedes i Ajax, el fill de Telamon, i altres heroes de l'antigor, qui han soferta la mort permor d'injust judicament; i jo penso que no serà pas un plaer petit de comparar els meus sofriments amb els llurs. Per damunt de tot, aleshores jo podrè continuar la meua recerca respecte l ver i el fals saber; així com en aquest món, així també en aquell; i jo trobaré qui es savi, i qui preté ser savi i no ho es pas. Que es lo que un hom no donaria, oh jutges, pera poder esguardar el capdill de la gran expedició troiana; o Ulysses o Sisyphus, o d'altres innombrables, homes i dónes també! Quina fruició infinida hi hauria en conversar amb ells i preguntar-los coses. En un altre món no condemnen pas un home a mort perquè fa preguntes: ben segur que no. Perquè a més d'esser més feliços en aquell món que en aquest, seran immortals, si es ver lo que s diu.

»Per tant, oh jutges!, feu bon capteniment respecte la mort i sapigheu la certesa de que cap dany pot esdevenir a un home de bé, ni en vida ni després de mort. Ni ells ni ls seus jamai són abandonats dels déus; ni tampoc la meua fi, que s'acosta, esdevingué per

mer atzar. Emperò jo veig clarament que morir i ésser deslliurat era lo mellor pera mi, i per això l'oracle no donà pas senyal. Per qual raó, també, jo no estic pas ressentit dels meus condemnadors ni dels meus acusadors; ells no m'han pas fet mal, encar que ells no s'proposaven pas fer-me cap bé; i per això jo ls puc blasmar lleument. L'hora del partiment es arribada i nosaltres anem pels nostres camins, jo a morir i vosaltres a viure. Lo que es mellor sols Déu ho sab:»

En la *Saviesa de Salomó* sens promet que:

«Les ànimes dels justos són a la mà de Déu, i no ls tocarà cap torment.

»A la vista dels folls, ells semblaren morir; i el llur partiment es considerat una malhaurança.

»I la llur separació de nosaltres com si fos completa destrucció, emperò ells són en pau.

»Perquè encara que sien castigats als ulls dels homes, no obstant, la llur esperança es rublerta d'immortalitat.

»I havent estat una mica castigats, ells seran força recompensats, car Déu els provà i els trobà dignes d'ell mateix.»

I segurament, si a l'hora de la mort la consciència es en pau, l'esperit no cal pas que se desficiegi. El pervindre es ple de dubte, certament, emperò encara més ple d'esperança.

Si entrem a un repòs després de les lluites de la vida,

«Ont els dolents ja no fan mal,
i els afadigats són en repòs»,

això serà una fita benvinguda pera les ànimes cançades, i adhuc aleshores nosaltres podrem dir:

«Oh Mort! Ont es el teu fibló?
Oh Fossa! Ont es la teva victòria?»

D'altra banda, si refiant-nos humilment, emperò confiadament, de la bonesa d'un Pare Totpoderós i amorós, nosaltres entrem a una nova esfera d'existència, on podem esperar-nos de trobar, no solament aquells dels quals hem sentit parlar tant sovint, aquells don les obres nosaltres havem llegides i fruites, i als quals devem tant, sinó també aquells que nosaltres havem estimats i els havem perduts; quan deixarem darrera nostre l captiveri de la carn i les limitacions de la nostra existència terrera; quan ens acoblarem amb els Angels i els Arcangels, i tota la companyia del Cel, — aleshores, verament, nosaltres podem acaronar una esperança segura i certa de que ls interessos i els plaers d'aquest món són com si res comparats amb aquells de la vida que ns espera en la nostra Llar Eternal.

FI DE L'OBRA